

Dönem : 1
Toplantı : 2

MİLLET MECLİSİ S. Sayısı : 41

Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu kurulması hakkında kanun tasarısı ile C. Senatosu Tabii Üyesi Sami Küçük ve 12 arkadaşının Türkiye İlmî ve Teknik Araştırma Konseyi kanunu teklifi ve Geçici Komisyon raporu (1/219, 2/220)

Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu kurulması hakkında kanun tasarısı (1/219)

T. C.

Başbakanlık

Kanunlar ve Kararlar Tetkik Dairesi

Sayı : 71/1675 - 1813

11 . 6 . 1962

MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Türkiye Büyük Millet Meclisine arzı Bakanlar Kurulunca 6 . 6 . 1962 tarihinde kararlaştırılan «Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu kurulması hakkında kanun tasarısı» gerekçesiyle birlikte ilişik olarak sunulmuştur.

Gereğinin yapılmasını rica ederim.

Başbakan
İsmet İnönü

GEREKÇE

1. Giriş : Bugün Türkiye'de müspet bilimler alanında temel ve uygulamalı araştırmaların geliştirilmesi amacıyla bir merkezî teşkilât kurulması gerekli görülmektedir. Bu hususu belirtmek üzere zamanımızda müspet bilimlerin cemiyet hayatındaki rolü, bilim için araştırmanın önemi, harb sonrası cemiyetlerinde bilimsel araştırmanın Devlet tarafından teşkilâtlandırılması ve memleketimizdeki durum hakkında bâzı açıklamalarda bulunmak faydalı olacaktır.

a) *Çağdaş cemiyetlerde müspet bilimlerin rolü :*

Son üç yüzyıl içinde görülen başdöndürücü gelişme sonunda bugün artık milletlerin hayatında müspet bilimlerin ya doğrudan doğruya, ya da dolayısıyla tesirlerini göstermedikleri hiçbir yer kalmamıştır. Kısaca ifade etmek gerekirse, bir milletin, bir yandan medeniyet seviyesindeki üstünlüğün belirtilmesi gibi en önemli mânevi dâvasında, öte yandan iktisadi kalkınmasının sağlanması, sağlık ve refah seviyesinin yükseltilmesi ve millî savunma gücünün artırılması gibi en önemli maddî dâvalarında müspet bilimlerde ileri olup olmamak birinci derecede rol oynamaktadır. (*) Milletler ailesi içinde itibarlı bir üye muamelesi görebilmek için her şeyden önce gelen şart bilimde ve sanatta çağdaş seviyede olduğunu bütün dünyaya göstermiş olmak, yani gerek mânevi ve müspet bilimlerde, gerek güzel sanatlarda insanlığın müşterek mânevi hazinesine devamlı olarak bir şeyler katabilmektir. (**) Bu şart yerine getirilmedikçe hiçbir jeopolitik mülâhazası bir milleti askerî ve iktisadi bağlarla bağlı bulunduğu milletler topluluğunda ikinci sınıf bir üye

(*) Doç. Dr. Orhan İçen : Türkiye'de matematikçi yetiştirilmesi hakkında bâzı düşünceler.

(**) Prof. Dr. Nazım Terzioğlu : Bir millî araştırma teşkilâtı kurulması hakkında düşünceler.

kalma kaderinden kurtaramaz, şurasını da belirtmeliyiz ki, yirminci yüzyılda müspet bilimlerin geçirdiği olağanüstü gelişme millî şeref ve itibarın kazanılması bakımından onları mânevi bilimler ve güzel sanatlara göre daha da imtiyazlı bir yere çıkarmıştır. Bugün meselâ bir nobel mükâfatı kazanmış bir ilim adamı yetiştirmiş olmak bir milleti dünyanın en itibarlı milletleri arasına sokmaya yetmekte, bir hamlede ona bütün insanlığın hayranlık ve imrenme duygularını hediye etmektedir.

Öte yandan zamanımızda müspet bilimler alanında çağdaş seviyeye erişmiş bir memlekette iktisadi kalkınma veya millî savunma dâvalarının istendiği gibi çözülemeyeceği de bir gerçektir. (*) «Bugün ne Batı, ne de demirperde memleketleri arasında endüstriye tarım sahasında ileri olduğu halde müspet bilimler alanında geri kalmış bir memleket gösterilemez. Bilime dayanmayan bir endüstri kopyacılıktan ibarettir, milletlerarası rekabette benzerleri ile rekabetten âcizdir. Aynı şey tarım için de doğrudur.» Memleketin ihtiyaçları göz önünde tutularak plânlanmış uygulamalı araştırmalarla devamlı olarak desteklenmeyen bir tarım programının memleketin tabii kaynaklarını gereği gibi değerlendirebilmesi, yüksek verimli bir istihsal yapabilmesi beklenemez. Meselâ İsrail'de bir tarım işçisinin elde ettiği mahsulle 13 kişiyi besleyebilmesine karşılık, Türkiye'de bu sayının 1.25 i geçmemesinde (***) başka âmillerle birlikte müspet bilim seviyesinin de büyük rol oynadığına şüphe yoktur. Nihayet bir devletin muhtemel düşmanlarına karşı kendisini koruyabilmesinin ancak ordusunu çağdaş bilimin en yeni buluşlarına dayanan ve hattâ doğrudan doğruya harb esnasında geliştirilen teknik silâhlarla donatmasıyla mümkün olabileceği İkinci Dünya harbinde fiilen ispat edilmiştir. Şüphesiz, küçük bir devletin çağdaş tekniğin roketler ve nükleer silâhları gibi en yeni ve en kudretli silâhlarını kendisi yapması mümkün değildir. Ama onun büyük müttefiklerinden alabileceği bu silâhları gereği gibi kullanabilmesi ve hattâ bunları iyi kullanılabileceği hakkında müttefiklerine güven verebilmesi için müspet bilim seviyesinin ileri olması şarttır.

b) *Bilim içi araştırmanın önemi :*

Müspet bilim alanında geri kalmış memleketler umumi efkârında yaygın bir kanaat vardır. Sanılır ki bir bilim dalında sadece başka ileri memleketlerde yapılmış olanları meselâ birçok kitap okuyarak öğrenmekle bilimde çağdaş seviyeye varılmış olur. Bu yanlıştır. Bir defa hiç olmazsa bâzı küçük araştırma temrinleri yapılmadıkça bir kitabın içindekilerinin veya bir hocanın anlattıklarının iyice öğrenilmesine imkân yoktur. Sonra bu çeşit temrinlerle kitapların veya derslerin iyice hazmedildiği anlaşılabilir bile gene çağdaş seviyeye varılmış olamaz. Çünkü ders kitaplarına geçen bilgiler artık herkesin bildiği, klâsikleşmiş tâbir caizse tarihe mal olmuş birtakım gerçeklerdir. Bu bilgilerin kütüpanelerde sağlanması ile yeni yeni hâfızalara geçirilmesi sırasında insanların bilgi hazinesinin zenginleşmesi bakımından hiçbir fark yoktur. Müspet bilimle daima değişen, gelişen, büyüyen bir organizmaya veya daha iyisi, bilinmeyen bir toprakta daima genişliyerek, irili ufaklı kollara ayrılarak ilerliyen bir nehre benzetilebilir. Her hangi bir zamanda yazılan bir kitap ancak bu nehrin o anda bulunduğu yeri anlatabilir. Daha kitabın yazılması bittiği anda nehir çoktan bu bölgeyi aşmış gerilerde bırakmıştır. Böylece çağdaş seviyeye erişmek ancak araştırmalarla henüz bilinmeyen küçük büyük bâzı gerçekler bulup bunları başka milletlerin bilim adamlarına öğreterek bilim nehrinin akışına katılmakla olur. Bilimin yaratılma safhasındaki bu bilgi alış-verişi ders kitaplarında değil, fakat bilimsel dergilerde, kongrelerde, bilim adamlarının araştırmalarını anlattıkları ve tartıştıkları seminerlerde, kollokyumlarda takibedilebilir. Ancak bu çalışmalara katılan bilim adamları çağdaş seviyeye erişmiş sayılabilirler. Bir milletin çağdaş seviyede olduğu da başka ileri memleketlerdeki bilim adamlarının bu memlekette yapılan bilim ve araştırmaları takibetmeleri ve sonuçlarından faydalanmalarıyla anlaşılır.

(*) Doçent Dr. Fikret Kartal : «Türkiye'de müspet bilimlerin ve bunlarla ilgili bilim adamlarının az bir zamanda geliştirilmesi için neler yapılmalıdır.»

(**) Süleyman Demirel (İsrail seyahati intibaları)

Burada müspet bilimlerin cemiyetteki rolü bakımından temel ve uygulamalı araştırmaların karşılıklı değeri üzerinde de durmalıyız. Bugün endüstri ve tarımda, tıpta ve askerlikte kullanılan ve bir yirminci yüz yıl cemiyetini bir Ortaçağ cemiyetinden bu kadar derinden ayıran teknik buluşlar hep uygulamalı araştırmalarla geliştirilmiştir. Bu bakımdan uygulamalı araştırmaların millet hayatı için daha önemli olduğu sanılabilir. Ancak unutulmamalıdır ki bu çalışmalar hep temel araştırmalarla daha önceden bulunmuş tabiat kanunlarının işimize yarayacak bazı sonuçlarını geliştirmek şeklinde olur.

Önce temel araştırmalar bilimde ilerlemeyi sağlar. Sonra uygulamalı araştırmalar bu ilerlemenin cemiyet için faydalı yeni uygulamasını ortaya çıkarmaya çalışır. Bu bakımdan temel araştırmalar cemiyet hayatı için en faydalı bir yatırımdır. (*) Şu noktayı da iyice belirtmeliyiz ki bir temel araştırmanın amacı sadece henüz bilinmeyen bir tabiat kanunu ortaya çıkarmaktır. Bu bilginin ilerde pratik bir faydası olup olmayacağını temel araştırmacı düşünmez çünkü hangi konunun incelenmesi insanlık için daha faydalı olacaktır. Bu önceden kesin olarak kestirilemez. Bir olay grubunun kanunlarını iyice bilmeden bu olaylardan pratik faydalar sağlamaya çalışmanın pek verimli bir usul olmadığı buna karşılık hiçbir faydası olmayacağı sanılan konulardaki çalışmalarda günün birinde öğrenilen bir gerçekten insanlığın çok faydalandığı bilim tarihinden sayısız örnekle ispat edilebilir. Böylece insanlığa en fazla fayda sağlayan yolun yine temel araştırmacıları kendi meraklarının araştırma isteklerinin götürdüğü istikametlerde çalışmakta serbest bırakmak ve ancak bir fayda sağlanacağı açıkça belli olan bir kanun bulunduğu zaman bu kanunla ilgili bir tekniği geliştirmek maksadıyla uygulamalı araştırmalar tertiplemek olduğu bugün medenî memleketlerde kabul edilmektedir. Amerika'dan Rusya'ya kadar çeşitli idare sistemlerine sahip fakat bilim seviyesi ileri olan memleketlerin hepsinde temel araştırmacıları bilimsel çalışmalarında tam bir hürriyet verilmekte, gerek konularını seçişte, gerek bu konuyu işleyişlerinde tamamen serbest bırakılmaktadırlar. Uygulamalı araştırmacıları bağlı buldukları kurumların einsine göre konularını seçmekte daha az hürdürler. Fakat onlar da konularında istedikleri gibi çalışırlar, özet olarak olarak şunu söyleyebiliriz ki bugün, malî imkânlar ne olursa olsun bütün ileri memleketlerde uygulamalı araştırmalar yanında temel araştırmaları da önemli bir yer verilmekte, bu iki çeşit araştırmanın bir bütün teşkil ettiğine inanılmaktadır.

c) Harb sonrası devresinde bilimsel araştırmanın Devlet tarafından teşkilâtlandırılması, Millî Araştırma Kurumları :

Müspet bilimlerdeki gelişmelerin millet hayatına ne kadar derinden tesir ettiğinin bilhassa İkinci Dünya Harbinde açıkça görülmesi Avrupa ve Amerikalı Devlet adamlarını şu kanaate vardırırıştır.

«Müspet bilimleri geliştirmeye çalışmak» Devletin görevleri arasındadır. (*) Müspet bilimlerde araştırmalar yapmak yalnızca Üniversitelerin ve başlıca münferit araştırma enstitülerinin kendi gayretlerine bırakılmamalıdır. Devlet ayrıca malî ve idari imkânlar sağlayarak mevcut araştırmacılarına yardım etmeli, sadece yardımın yetmediği sahalarda kendisi araştırma lâboratuvarları veya enstitüleri kurarak araştırma faaliyetine katılmalı ve bütün memlekette yapılan araştırmaları, araştırmacının fikir istiklâline ve çalışma hürriyetine dokunmadan mümkün olduğu kadar koordine etmelidir.

Bu anlayışla harften sonra hemen bütün Batı devletlerinde merkezî ilmi araştırma teşkilâtları kurulmuştur. Meselâ Norveçte 1946 da bilimsel ve endüstriyel araştırmalar için Norveç Krallık Konseyi «adı ile yüksek seviyeli bir teşkilât kurulmuş ve bu konsey o zamandan beri gerek araştırmacı ilim adamları yetiştirerek gerek üniversitelerde seçilmiş bazı araştırmacı projelerini destekliyerek ve yeni araştırma enstitüleri açarak (Şimdiye kadar 11 tane açılmış)

(*) Prof. Dr. Hikmet Binark : «Üniversitelerde ilmi araştırma.»

(*) Rush : Report to President Roosevelt, (Science, The Endless Frontier 1945).

Norveç'te müspet ilimlerde temel ve uygulama araştırmaları geniş ölçüde geliştirmiştir. Gene Norveç'te 1949 da bir tarım araştırmaları Konseyi», bir de «Müspet (Temel) ve Mânevi bilimler için Araştırma Konseyi» kurulmuş ve bu konseyler de kendi alanlarında faaliyet göstermişlerdir.

İsveç'te daha harbten önceki devirde, tıp mânevi bilimleri sosyal bilimler, tabiat bilimleri ve atom enerjisi için ayrı ayrı araştırma konseyleri kurulmuştur. Danimarka'da son zamanlarda bir bilim ve araştırma konseyi faaliyete geçmiştir. Hollanda'da birisi üniversitelerde temel araştırmalara yardım eden, öteki uygulamalı araştırmalarla ilgilenen ve bu maksatla birçok enstitü açmış olan başlıca iki araştırma teşkilâtı (ZW : ve TNO) vardır.

Batı Almanya'da Mahallî İdarelere bağlı bilimsel teşekküllerden başka başlıca üç federal teşkilât vardır. Bunlar içinde «Deutsche Forschungs gemeinŝchaft» bilhassa Üniversitelerdeki araştırma faaliyetlerine yardım eder ve araştırma bursları verir, «Max Planck Gesellschaft» birçok yerlerde kendi araştırma enstitüleri olan bir teşkilâttir. «Deutsche Stifterverband» ise endüstriinin araştırmalara yardım etmesini sağlar :

Fransa'da harbden sonra «Centre National de Recherches Scientifiques» adıyla, üniversitelerden ayrı büyük bir araştırma teşkilâtı kurulmuştur. Bu teşkilât hem üniversitelere yardım etmekte hem de kendi enstitülerinde araştırma yaptırmaktadır. Son zamanlarda ayrıca bakanlar seviyesinde bir «Bilim Politikasını Tanzim Komisyonu» kurulmuştur.

İtalya'da, Fransa'daki teşkilâta benzeyen bir millî araştırma konseyi vardır.

Kanada Millî Araştırma Konseyi de gerek üniversitelere yardım ve gerek kendi enstitülerinde araştırma suretiyle çalışan çok faal bir teşkilât olarak gözükmemektedir.

İngiltere'de 1951 de kurulmuş olan bir «Bilimsel ve Endüstriyel Araştırma Dairesi» vardır. Endüstriyle sıkı iş birliği halinde çalışan bu teşkilât bugüne kadar muhtelif endüstri kollarında 50 kadar müşterek araştırma grubu kurmuştur. Ayrıca gene harbden sonra İngiltere'de bilimsel araştırma ile ilgili genel problemlerle uğraşmak üzere yüksek seviyede bir «Danışma Kurulu» meydana getirilmiştir.

Amerika Birleşik Devletlerinde 1950 de «National Science Foundation» adlı merkezi bir teşkilât kurulmuştur. Teşkilâtın başlıca görevleri müspet bilimlerde temel araştırmaları ve eğitimi geliştirecek bir millî politikayı tanzim ve teşvik etmek; matematik ve tabii bilimler, tıp ve mühendislikte bilimsel araştırma potansiyelini artıracak araştırmaları ve programları desteklemek, millî savunma ile ilgili araştırmaları teşvik etmek, bu bilimler alanında da her çeşit burslar vermek, federal hükümete bağlı çeşitli kurumlarda yapılan araştırmaların kritiğini yapmak, v. s. gibi şeylerdir.

Görülüyor ki, bugün hemen bütün Batı dünyası devletlerinde müspet bilimlerdeki araştırmalara Devlet yardımını sağlayan birçok merkezi teşkilât bulunmaktadır. İki büyük milletlerarası kuruluşa ait iki yeni vesikada da bu husus belirtilmekte ve bütün devletlerin gecikmeden bu yola gitmeleri tavsiye edilmektedir. Bunlardan birisi:

1960 da yayınlanan NATO Fen Komitesi raporu (*) öteki de Aralık 1960 da Kahire'de toplanan UNESCO Rejyonal Konferansının raporudur. (**)

NATO devletlerinde müspet bilimlerin gelişmesini hızlandıracak çare ve tedbirleri düşünmek için toplanan ve birçok tanınmış Avrupalı ve Amerikalı bilim adamlarını içine alan NATO Fen Komitesi inceleme grubu verdiği raporda ilk olarak şunu tavsiye etmektedir. «Bütün Batı devletlerinde temel ve uygulamalı bilimlerin desteklenmesi ve müspet bilim eğitiminde istenen nitelik ve niceliğin sağlanması ile meğgul olacak bir veya birkaç bilim konseyi veya teşkilâtı bulunmalıdır. Bu kuruluşları yöneten kurulların yürütme yetkileri olmalı ve içlerinde icra kabiliyeti bilinen bilim adamları bulunmalıdır.»

(*) «Increasing the effectiveness of Western Science.» Fondation Universitaire, Brussels, 1962

(**) «Kahire Konferansına ait rapor», UNESCO Türkiye Millî Komisyonu, 1961

Orta - Doğu'da bilimsel iş birliğini ve araştırmaları kolaylaştırmak amacıyla Aralık 1960 da Kahire'de toplanan ve Türkiye ile Orta - Doğu memleketlerinin katıldığı UNESCO Rajiyonal Konferansı da, hükümetlere tavsiye etmeye karar verdiği hususlar arasında ilk olarak «Üye devletlerin her birinde temel ve uygulamalı bilimsel araştırmaları teşkilâtlandırmak, kuvvetlendirmek ve koordine etmek amacıyla ve milletin ekonomik, sosyal ve entellektüel bakımdan gelişmesini sağlamak maksadiyle yapılacak araştırmaları teşvik etmek için merkezî bir organizmanın kurulmasını söylemiştir. Bu teşkilâta tüzel kişiler ve malî özellik verilerek Başbakanlığa bağlanmasını, esas itibariyle bilim adamlarından ve mütehassıslardan teşekkül etmesini, görevini yerine getirmeye yetecek bir bütçesi olmasını tavsiye etmiş; başlıca görevleri arasında da hem mevcut araştırma kurumlarına yardım, hem de millî ihtiyaç için gerekli alanlarda yeni araştırma enstitüleri açmayı göstermiştir. Ayrıca üye devletlerin her birinde temel ve uygulamalı bilimsel araştırmalar için sarf edilen paranın sürekli bir şekilde artırılarak kısa zamanda millî gelirin hiç olmazsa % 1 ine çıkarılmasını tavsiye etmiştir.» NATO İnceleme Grubunun bu maksatla teklif ettiği oran ise % 2 dir.

Burada UNESCO Türkiye Millî Komisyonunun 1953 senesinden beri Konsey konusu üzerinde durduğunu (*) ve o tarihten beri muhtelif vesilelerle hazırladığı raporlarda Türkiye'de bir Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu kurulması lüzumunu belirttiğini de ifade etmeliyiz.

Profesör Besin Tanyeli'in (**) 1954 te ve Prof. Hikmet Binak'ın (***) yine bu konuda 1960 ta yayımlanmış yazılarında benzer şekilde birer teşkilâtın kurulması lüzumu savunulmaktadır. Keza Prof. Dr. Cengiz Uluçay ile Prof. Dr. Bahattin Baysal'ın bir yazısında da bir merkezi teşkilâtın benzer görevleri olması ileri sürülmektedir. (****)

Sonuç olarak söyleyebiliriz ki, gerek Batı devletlerindeki mevcut teşkilâtın gözden geçirilmesi, gerek NATO ve UNESCO gibi milletlerarası kuruluşların raporlarının incelenmesi memleketimizde müspet bilimler sahasında temel ve uygulamalı araştırmaların geliştirilmesi ile uğraşarak bir merkezî teşkilâtın kurulması zamanının geldiğini göstermektedir.

d) *Türkiye'de müspet bilimler alanındaki araştırma çalışmalarının yakın geçmişteki ve bugünkü durumu :*

Bir bilimsel araştırma kurumunun Türkiye'de en tesirli, bir şekilde nasıl çalışabileceğini düşünmek için önce memleketimizde bilimsel araştırmanın bugünkü durumu ve bilhassa araştırmacılarımızın karşılaştığı güçlükler üzerinde bir parça durmak muhakkak ki, lüzumludur.

Bilimsel araştırmalar her memlekette başlıca üniversitelerde ve bâzı özel veya resmî kurumlarda yapılmaktadır. Memleketimizde müspet bilimlerde araştırma yaptıran ilk kurumun 1934 te İstanbul'da eski Darülfünun yerine kurulan Üniversite ile ortaya çıktığını söylemek bir mübalâğa sayılmaz. Bilim tarihimizi en iyi incelemiş olanlardan biri olan Dr. Adnan Adıvar'ın bir yazısında belirttiği (*****) gibi, 1934 ten önce faaliyette bulunan yüksek öğretim kurumlarımızı sadece öğretim yapan birer meslek okulu, şeklinde kabul etmek gerektir. İstanbul Üniversitesi kurulduktan sonra ise burasını kısa zamanda milletlerarası ölçüde temel araştırmalar yapılan bir merkez haline getirmek için ciddi gayret sarf edilmiştir. Bu maksatla bir yandan müspet bilimlerde doktora yapmak üzere dış memleketlere imtihanla öğrenci gönderilmiş, öte yandan milletlerarası şöhreti olan bâzı bilim adamları Üniversiteye profesör olarak çağrılmış. Bilhassa Nazi Almanyasından kaçan çok değerli bâzı bilginler bu daveti kabul ederek Türkiye'ye gelmişler İstanbul Üniver-

(*) : «Türkiye'de bir Bilimsel ve Teknik Araştırma Konseyi kurulması hakkında rapor» : UNESCO Türkiye Millî Komisyonu, 1960.

(**) : Prof. Dr. Besin Tanyel : «Müspet bilimlerde bir hamle yapmak zorundayız.» Bilgi Dergisi, Eylül 1954.

(***) : Prof. Dr. Hikmet Birank :

(****) : Prof. Cengiz Uluçay - Prof. Dr. Bahattin Baysal :

(*****): Dr. Adnan Adıvar : «Yeni Türkiye'de Bilim», Yeni Ufuklar Dergisi Aralık - Ocak 1961.

sitesinde serbesçe araştırmalarına devam etmişlerdir. Yabancı memleketlerde doktora yaptıktan sonra dönen genç Türk bilim adamlarının bu öğretmenlerle birlikte çalışmaları, araştırma yapımları ile İstanbul Üniversitesinde birkaç yıl içinde çağdaş seviyeye hiç olmazsa bazı konularda erişmiş bir bilim muhiti ortaya çıkmıştır. 10 - 15 senelik bir devreye sığan bu araştırmalar büyük keşifler doğurmuşlarsa da meselâ matematikte ve tıpta dünya bilim efkârının bir dereceye kadar ilgisini çeken bazı buluşlara yol açmışlar, orijinal yazılar ihtiva eden muntazam bilim dergilerinin yayınlanmasına imkân vermişler ve en önemlisi, bu çalışmalara artan bir hızla devam edildiği takdirde kısa zamanda Türkiye'de müspet bilimler alanında büyük keşifler yapılabileceğine herkesi inandırmışlardır. İlk önce İstanbul Üniversitesinde uyandırılan bu araştırma havası sonradan İstanbul Teknik Üniversitesine ve Ankara Üniversitesine de geçmiş, bu Üniversiteler de gerek temel, gerek uygulanacak konularda orijinal yayınlar yapmaya başlamışlardır. Ne yazık ki, yeni uyanan bu araştırma zihniyeti yetişmiş eleman azlığı sebebiyle, Üniversite idarelerine hâkim olacak kadar genişliyememiştir. Bugün gerek Üniversitelerimizde ve gerek MTA Enstitüsü, Hıfzıssıhha Enstitüsü gibi Devlet enstitülerinde yapılan temel ve uygulamalı araştırmaların Türkiye gibi nüfusu 30 milyona yaklaşan, gayrisâfi millî geliri 50 milyarı bulan bir Avrupa Devleti için beklenen ve istenen genişlikte ve derinlikte olmadığı açıktır.

Bugünkü acıklı durumu bir an önce değiştirmek için uğraşacak bir Araştırma Kurumu teşkili çareleri düşünürken, hem mânevi, hem de, maddi sebepler üzerinde durmalıdır :

A) *Mânevi sebepler :*

Araştırma yapılmasını teşvik eden ve kolaylaştıran bir mânevi iklimin yokluğu.

İtiraf etmek gerekir ki, memleketimizde (Üniversiteler dâhil) halen ilmi araştırma atmosferi yeteri kadar gelişmiş değildir.

Memlekette bir araştırma atmosferinin gelişmesi Araştırma Kurumunun faaliyeti ile gerçekleşebilir. Bu bakımdan kurumun bazı araştırma enstitüleri açması bilhassa önemlidir. Bütün vakitlerini araştırma ile geçiren bilim adamlarının toplandığı böyle enstitülerin Türkiye'de de faaliyet göstermesi gerek umumi efkâr ve gerek üniversite idarecileri üzerinde başka hiçbir şekilde elde edilemeyecek uyarıcı ve uyandırıcı bir tesir yapacaktır.

B) *Maddî sebepler :*

Araştırıcı eleman azlığı, yetişmiş elemanların da geçim sıkıntısı yüzünden çalışmamaları.

Memleketimizde üniversitelerde ve başka araştırma enstitülerinde bulunan mütehassıs araştırmacı sayısı son derece azdır. Meselâ matematik dalında doktora yapmış elemanlarımızın sayısı iki düzineyi aşmaz. (*) Bu sayı aynı nüfuslu bir Batı ülkesindeki matematikçi sayısının 20 - 30 da biri kadardır. Fizik, kimya, biyoloji de ve tıp, mühendislik ve tarım gibi uygulamalı alanlarda da araştırmacı eleman sayısı bu oranı aşmaz. Bugünkü durum yetersiz olduğu gibi, tutumumuz değişmediği takdirde yakın gelecekte daha da fenalaşacaktır.

Gençlerin temel bilim dallarına rağbet etmemesinin en önemli sebebi şüphesiz bu dallardan mezun olanlara bugün Türkiye'de iyi bir hayat seviyesi sağlanamamasıdır. Bir temel bilim dalından lisans hattâ doktora yapmış olan bir gencin eline geçen ücret mühendislik veya tıp gibi bir meslek tahsili yapmış olan bir arkadaşının aldığı ücretin üçte birinden ibarettir.

Son senelerde, yüksek öğrenim için dış memleketlere gönderilen öğrenciler arasında, mühendislik yanında temel bilim dallarında da yer ayırmak gerektiği kısmen ihmal edilmiştir. Ne içeride ne dışarda yeteri kadar yeni eleman yetiştirmedimize göre, müspet bilimlerdeki seviyemizin yükselmesini beklemek hayal olur.

Sayıları bu kadar az olan yetişmiş elemanlar son senelerde geçim sıkıntısı yüzünden kendi işlerinde çalışamaz hale düşmüşlerdir. Doç. Dr. Orhan İçen'in pek güzel ifade ettiği gibi İkinci Dün-

(*) *Doçent Dr. Orhan İçen : Adı geçen yazı.*

ya Harbi içindeki hayat pahalılığı bir müddet geçim sıkıntısı doğurmuşsa da 1946 tarihli Üniversiteler Kanununun getirdiği tazminatlar o zamanki hayat pahalılığının tesirlerini hafifletmiş ve 1946 - 1955 arasında bir bilimsel araştırma atmosferi kurulmaya başlamıştır. Fakat ondan sonra gelen ve 1958 de büsbütün artan pahalılık dalgası belki de en yüksek maaş alanlar müstesna geri kalanları had bir geçim sıkıntısı içine sokmuştur. Bu yüzden birçok öğretim üyeleri ikinci bir iş almak ve araştırmalara zaman ayıramamak zorunda kalmışlardır. Üniversite tazminatına ve maaşlara yapılan son zamlar ise geçim sıkıntısını biraz hafifletmiş fakat ortadan kaldırmaya yetmemiştir. Bundan dolayı bilim adamlarımızın araştırma faaliyetleri düşmüştür.

Yukarda kısaca bahsettiğimiz bu güçlükler bugün Türkiye'de her hangi bir konuda araştırma yapılmasını engelliyen temel güçlüklerdir. Tablonun tamamlanması için bunlara lâboratuvar çalışmalarında karşılaşılan sayısız maddi eksikleri ve gümrük ve kırtasiye problemleri gibi idari güçlükleri de eklemek gerekir.

Özet olarak söylemek gerekirse, bugün müspet ilimler alanında pek az araştırmamız vardır ve bunlar da rahat çalışmamaktadırlar. Gerek yeni araştırmacıların yetiştirilmesi, gerek mevcut elemanların iyi kullanılması için imkân ve şartların hazırlanmasında bir Araştırma Kurumu tesirli bir rol oynayacaktır.

II - Maddelerin izahı :

1 nci madde — Memleketimizde müsbet bilimler alanında temel ve uygulamalı araştırmaların geliştirilmesi ve teşviki amacıyla, tüzel kişiliği, ticari ve malî özerkliği haiz olmak üzere bir Kurum vücuda getirilmektedir. Kurum Başbakana bağlı olarak faaliyette bulunacaktır. Başbakanlık yerine Başbakana bağlı olmak, tatbikatta Kurumla bizzat Başbakan veya onun temsil edeceği Devlet Bakanının meşgul olmasını sağlayacaktır ki, birçok memleketlerde de İlmî Araştırma Kurumları bu şekilde en yüksek icra organına bağlıdırlar. Bu maddenin ikinci fıkrasıyla Kurum özel hukuk hükümlerine tâbi olmaktadır. Bu husus Kurumun çalışmalarının kolay ve çabuk yapılmasını sağlayacaktır.

2 nci madde — Kurumun görevlerini etraflı olarak göstermektedir :

3 ncü madde — Kurumun kuruluş şeklini belirtmektedir. Bu maddeye göre Kurum Bilim Kurulu Danışma Kurulu, Genel Sekreterlik, Araştırma grupları ve Enstitüler ve başka müesseselerden teşekkül etmektedir. Diğer müesseseler ibaresi esas itibarıyla Kurumun bâzi özel teşkilât kurmasını sağlamak maksadıyla konulmuştur. Bir teşkilâtın verimli işlemesi için lüzumlu ilâve ve değişiklikler ancak bir miktar tecrübeden sonra yapılabileceğine göre tasarıda kesin olarak sınırlandırılmış bir teşkilât şeması verilmemiştir.

4 ncü madde — Kurumun en yüksek organı olan Bilim Kurulunun teşkil tarzı ve görevleri belirtilmiştir.

5 nci madde — Danışma Kurulunun teşkil tarzı, görev ve çalışma şeklini göstermektedir.

6 nci madde — Genel Sekreterliğin kuruluşunu Genel Sekreterin görev ve yetkilerini vermektedir. Genel Sekreter Kurumun icra organıdır ve her türlü idari hizmet ve ihtiyaçlarının görülmesinden sorumludur.

Tasarının 7 nci ve 8 nci maddeleri — Araştırma gruplarının teşkil tarzı ve görevlerini belirtmektedir. Bu maddelere göre her araştırma grupları, yürütme komitesi sekreterliği, enstitüler ve diğer kurumlardan teşekkül etmektedir. Yürütme komiteleri Bilim Kurulunca müsbet bilim alanında araştırmalarıyla temayüz etmiş kimseler arasından seçilecektir.

Tasarının 9 ilâ 15 nci maddeleri — Malî hükümleri ihtiva etmekte olup bu maddelerde Kurumun gelirlerinin neler olduğu, hesaplarının ne suretle denetleneceği ve malî hususlar bakımından hangi konulara tabi olacağı gelirlerinin, ithalâtlarının ve tesislerinin hangi vergi ve harclardan muaf olduğu belirtilmektedir. Bu hükümler Kurumun iyi çalışmasını sağlayabileceği gibi, uzun zaman alan formalitelerden de Kurumu uzak tutacaktır. Vergi muafiyetleri bütün dünyada bu çeşit faaliyet gösteren konseyler için kabul edilmiş bulunmaktadır.

Tasarının 16 ilâ 25 neü maddeleri — Çeşitli hükümleri ihtiva etmektedir.

16 neü madde Bilim Kurulu üyeliği ile Yürütme Kurulu üyeliğinin bir kişide birleşemeyeceğini göstermekte ve 17 neü madde ile de Kurumun daimî personeli özel hukuk hükümlerine tabi tutulmakta ve bunlar hakkında Devlet ve İktisadi Devlet Teşekkülleri memurlarının tabi olduğu 3656 ve 3659 ve 6245 sayılı kanunlar uygulanmaktadır. Bu maddenin tasarıya konulmasının en mühim sebebi bilhassa mahdut ve mümtaz kabiliyetli araştırmacıların geçim endişesinden uzak olarak kendilerini tamamiyle işlerine varabilmelerini sağlamaktır. Bunlarla beraber diğer yardımcı personelin ücretleri görülen vazifeye bağlı olarak ayarlanabilecektir. Bu madde ile Kurum personeli genel memur ücret konjoktürünün dışında bırakılmakta, bu suretle en mühim husus olan araştırmacının devamlılığı sağlanabilmektedir.

18 ve 19 neü maddeler — Bilim Kurulu üyeleriyle Yürütme komiteleri üyelerine ve anlaşmalı araştırmacı müşavirlere verilen ücretlerde 7244 sayılı Kanunun 3 neü maddesinin uygulanmayacağını ve bunların almakta oldukları her türlü tazminata hanel gelmeyeceğini göstermektedir. Bu maddeler Kurumun çalışması için zaruri görülmektedir. Çünkü ekseri ahvalde Kurum dışarda üniversitelerde ve diğer kurumlarda çalışan kabiliyetli, araştırmacılara araştırma projeleri verecektir.

7244 sayılı Kanunun tatbik edilmesi ve tazminatın kesilmesi halinde dışardaki araştırmaları teşvik etmek mümkün olmayacaktır.

20 neü madde — Kurumun mallarını Devlet malı olarak kabul etmekte, bunlara karşı suç işleyenlerin Devlet mallarına karşı işlenen suçlarla cezalandırılmaları sağlanmaktadır.

21 neü madde — İhtisası teşvik maksadiyle konulmuştur.

22 ve 23 neü maddeler — Etüt ve araştırmaları kolaylaştırmak ve önlemek için konulmuştur.

Geçici 1 neü madde — Bilim Kurulunun ilk kuruluşunun ne şekilde yapılacağını göstermekte ve geçici 2 neü madde ile de ilk kuruluşu takibeden ikinci yıl sonunda bir defaya mahsus olmak üzere ad çekme ile ayrılacak boş üyenin yerine yenilerinin nasıl seçileceğini belirtmektedir. Bundan sonra 4 neü madde uygulanmak suretiyle Bilim Kurulunun üyeleri seçilecektir.

Tasarının 24 ve 25 neü maddeleri — Yayım ve meriyete dair mütat hükümlerdir.

Cumhuriyet Senatosu Tabii Üyesi Sami Küçük ve 12 arkadaşının, Türkiye İlmî ve Teknik Araştırma Konseyi kanunu teklifi (2/220)

21 . 4 . 1962

CUMHURİYET SENATOSU BAŞKANLIĞINA

«Türkiye İlmî ve Teknik Araştırma Konseyi» kanun teklifi ile gerekçesi ekte sunulmuştur. Gereğine müsaadelerinizi arz ederiz.

S. Küçük

S. Gürsoytrak

S. Karaman

H. Tunçkanat

E. Çelebi

M. Şükran Özkaya

M. Ataklı

K. Kaplan

K. Karavelioğlu

M. Özgüneş

V. Ersü

S. Özgür

S. O'Kan

«Türkiye İlmî ve Teknik Araştırma Konseyi» kanunu gerekçesi

1. Giriş : Bugün Türkiye'de müspet ilimler sahasında temel ve tatbiki araştırmaların hızla geliştirilmesi gayesiyle bir merkezî teşkilât kurulması gerektiğine inanıyoruz. Bu inancımızın kaynaklarını belirtmek üzere zamanımızda müspet ilimlerin cemiyet hayatındaki rolü, ilim için araştırmanın önemi, harb sonrası cemiyetlerinde ilmî araştırmanın Devlet tarafından teşkilâtlandırılması ve memleketimizdeki durum hakkında birkaç söz söylemek yerinde olacaktır.

a) Çağdaş cemiyetlerde müspet ilimlerin rolü :

Son üçyüz yıl içinde görülen başdöndürücü gelişme sonunda bugün artık milletlerin hayatında müspet ilimlerin ya doğrudan doğruya, ya da dolayısıyla tesirlerini göstermedikleri hiçbir yer kalmamıştır. Kısaca ifade etmek gerekirse, bir milletin, bir yandan medeniyet seviyesindeki üstünlüğün belirtilmesi gibi en önemli mânevi dâvasında, öte yandan iktisadi kalkınmasının sağlanması, sağlık ve refah seviyesinin yükseltilmesi ve millî savunma gücünün artırılması gibi en önemli maddî dâvalarında müspet ilimlerde ileri olup olmamak birinci derecede rol oynamaktadır. (*) Milletler ailesi içinde itibarlı bir üye muamelesi görebilmek için her şeyden önce gelen şart ilimde ve sanatta çağdaş seviyede olduğunu bütün dünyaya göstermiş olmak, yani gerek mânevi ve müspet ilimlerde, gerek güzel sanatlarda insanlığın müşterek mânevi hazinesine devamlı olarak bir şeyler katabilmektir. (**) Bu şart yerine getirilmedikçe hiçbir jeopolitik mülâhazası bir milleti askerî ve iktisadi bağlarla bağlı bulunduğu milletler topluluğunda ikinci sınıf bir üye kalma kaderinden kurtaramaz. Şurasını da belirtmeliyiz ki, yirminci yüz yılda müspet ilimlerin geçirdiği olağanüstü gelişme millî şeref ve itibarın kazanılması bakımından onları mânevi ilimler ve güzel sanatlara göre daha da imtiyazlı bir yere çıkarmıştır. Bugün meselâ bir Nobel mükâfatı kazanmış bir ilim adamı yetiştirmiş olmak bir milleti dünyanın en itibarlı milletleri arasına sokmaya yetmekte, bir hamlede ona bütün insanlığın hayranlık ve imrenme duygularını hediye etmektedir.

(*) Doç. Dr. Orhan İçen : Türkiye'de matematikçi yetiştirilmesi hakkında bâzi düşünceler.

(**) Prof. Dr. Nazım Terzioğlu : «Bir millî araştırma teşkilâtı kurulması hakkında düşünceler.»

Öte yandan zamanımızda müspet ilimler sahasında çağdaş seviyeye erişmemiş bir memlekette iktisadi kalkınma ve millî savunma dâvalarının istediği gibi çözülemeyeceği de bir gerçektir. (*) «Bugün ne Batı, ne de Demirperde memleketleri arasında sanayi ve tarım sahasında ileri olduğu halde müspet ilimler sahasında geri kalmış bir memleket gösterilemez. İlme dayanmayan bir sanayi kopyacılıktan ibarettir, milletlerarası rekabette benzerleri ile rekabetten âcizdir. Aynı şey tarım için de doğrudur.» Memleketin ihtiyaçları göz önünde tutularak plânlanmış tatbiki araştırmalarla devamlı olarak desteklenmeyen bir ziraat programının memleketin tabii kaynaklarını gereği gibi değerlendirebilmesi, yüksek verimli bir istihsal yapabilmesi beklenemez. Meselâ İsrail'de bir ziraat işçisinin elde ettiği mahsulle 13 kişiyi besleyebilmesine karşılık Türkiye'de bu sayının 1,25 i geçmemesinde (**) başka âmillerle birlikte müspet ilim seviyesinin de büyük rol oynadığına şüphe yoktur. Nihayet bir devletin muhtemel düşmanlarına karşı kendini koruyabilmesinin ancak ordusunu çağdaş ilmin en yeni buluşlarına dayanan ve hattâ doğrudan doğruya harb esnasında geliştirilen teknik silâhlarla teçhiz etmesiyle mümkün olabileceği İkinci Dünya Harbinde fiilen ispat edilmiştir. Şüphesiz, küçük bir devletin çağdaş tekniğin roketler ve nükleer silâhlar gibi en yeni ve en kudretli silâhlarını kendi imâl etmesi mümkün değildir; ama onun büyük müttefiklerinden alabileceği bu silâhları gereği gibi kullanabilmesi ve hattâ bunları iyi kullanabileceği hakkında müttefiklerine güven verebilmesi için müspet ilim seviyesinin ileri olması şarttır.

b) *İlim için araştırmanın önemi :*

Müspet ilim sahasında geri kalmış memleketler umumi etkârında yaygın bir kanaat vardır. Sanılır ki, bir ilim dalında sadece başka ileri memleketlerde yapılmış olanları meselâ birçok kitap okuyarak öğrenmekle o ilimde çağdaş seviyeye varılmış olur. Bu yanlıştır. Bir defa hiç olmazsa bâzı küçük araştırma temrinleri yapılmadıkça bir kitabın içindekilerinin veya bir hocanın anlattıklarının iyice öğrenilmesine imkân yoktur. Sonra bu çeşit temrinlerle kitapların veya derslerin iyice hazmedildiği anlaşılabilir bile gene çağdaş seviyeye varılmış olamaz. Çünkü ders kitaplarına geçen bilgiler artık herkesin bildiği, klâsikleşmiş, tâbir caizse tarihe mal olmuş birtakım gerçeklerdir. Bu bilgilerin kütüphanelerde saklanması ile yeni yeni hâfızalara geçirilmesi arasında insanlığın bilgi hazinesinin zenginleşmesi bakımından hiçbir fark yoktur. Müspet ilimler daima değişen, gelişen, büyüyen bir organizmaya veya daha iyisi, bilinmeyen bir arazide daima genişliyerek, irili ufaklı kollara ayrılarak ilerliyen bir nehre benzetilebilir. Her hangi bir zamanda yazılan bir kitap ancak bu nehrin o anda bulunduğu yeri anlatabilir. Daha kitabın yazılması bittiği anda nehir çoktan bu bölgeyi aşmış, gerilerde bırakmıştır. Böylece çağdaş seviyeye erişmek ancak araştırmalarla henüz bilinmeyen küçük büyük bâzı gerçekler bulup bunları başka milletlerin ilim adamlarına öğretmekle ilim nehrinin akışına katılmakla olur. İlmin yaratılma safhasındaki bu bilgi alış verişini ders kitaplarında değil fakat ilmî dergilerde, kongrelerde, ilim adamlarının araştırmalarını anlattıkları ve tartıştıkları seminerlerde, kollokyumlarda takibedilebilir. Ancak bu çalışmalara katılan ilim adamları çağdaş seviyeye erişmiş sayılabilirler. Bir milletin çağdaş seviyede olduğu da başka ileri memleketlerdeki ilim adamlarının bu memlekette yaptıkları ilim araştırmaları takibetmeleri ve sonuçlarından istifade etmeleri ile anlaşılır.

Burada müspet ilimlerin cemiyetteki rolü bakımından temel ve tatbiki araştırmaların karşılıklı değeri üzerinde de durmalıyız. Bugün sanayide, ziraatte, tıpta ve askerlikte kullanılan ve bir yirminci yüzyıl cemiyetini bir orta çağ cemiyetinden bu kadar derinden ayıran teknik buluşlar hep tatbiki araştırmalarla geliştirilmişlerdir. Bu bakımdan tatbiki araştırmaların millet hayatı için daha önemli olduğu sanılabilir. Ancak unutulmamalıdır ki, bu çalışmalar hep temel araştırmalarla daha önceden bulunmuş tabiat kanunlarının işimize yarayacak bâzı sonuçlarını geliştirmek şeklinde yapılmaktadır.

(*) *Doçent Dr. Fikret Kartel : «Türkiye'de müspet ilimlerin ve bunlarla ilgili ilim adamlarının az bir zamanda geliştirilmesi için neler yapılmalıdır.»*

(**) *Süleyman Demirel (İsrail seyahati intibaları)*

Önce temel araştırmalar ilimde ilerlemeyi sağlar. Sonra tatbiki araştırmalar bu ilerlemenin cemiyet için faydalı yeni tatbikatını ortaya çıkarmaya çalışır. Bu bakımdan temel araştırmalar cemiyet hayatı için en faydalı bir yatırımdır. (*) Şu noktayı da iyice belirtmeliyiz ki bir temel araştırmanın gayesi sadece henüz bilinmeyen bir tabiat kanunu ortaya çıkarmaktır. Bu bilginin ilerde pratik bir faydası olup olmayacağını temel araştırıcı düşünmez. Çünkü hangi konunun incelenmesi insanlık için daha faydalı olacaktır, bu önceden kesin olarak kestirilemez. Bir olay grubunun kanunlarını iyice bilmeden bu olaylardan pratik faydalar sağlamaya çalışmanın pek verimli bir usul olmadığı, buna karşılık hiçbir faydası olmayacağı sanılan konulardaki çalışmalarda günün birinde öğrenilen bir gerçekten insanlığın çok faydalandığı ilim tarihinden sayısız örnekle ispat edilebilir. Böylece insanlığa en fazla fayda sağlayan yolun gene temel araştırıcıları kendi meraklarının; araştırma isteklerinin götündüğü istikametlerde çalışmakta serbes bırakmak ve ancak bir fayda sağlanacağı açıkça belli olan bir kanun bulunduğ u zaman bu kanunla ilgili bir teknik geliştirmek maksadıyla tatbiki araştırmalar tertiplemek olduğ u bugün medeni memleketlerde kabul edilmektedir. Amerika'dan Rusya'ya kadar çeşitli idare sistemlerine sahip, fakat ilim seviyesi ileri olan memleketlerin hepsinde temel araştırıcılara ilmî çalışmalarında tam bir hüviyet verilmekte, gerek konularını seçişte, gerek bu konuyu işleyişlerinde tamamen serbest bırakılmaktadırlar. Tatbiki araştırıcılar, bağılı buldukları müesseselerin einsine göre konularını seçmekte daha az hürdürler, fakat onlar da konularında istedikleri gibi çalışırlar. Özet olarak şunu söyleyebiliriz ki, bugün, malî imkânlar ne olursa olsun bütün ileri memleketlerde tatbiki araştırmalar yanında temel araştırmalara da önemli bir yer verilmekte, bu iki çeşit araştırmanın bir bütün teşkil ettiğine inanılmaktadır.

c) *Harb sonrası devresinde ilmî araştırmanın Devlet tarafından teşkilâtlandırılması, Millî Araştırma Konseyleri :*

Müspet ilimlerdeki gelişmelerin millet hayatına ne kadar derinden tesir ettiğinin bilhassa İkinci Dünya Harbinde açıkça görülmesi Avrupa ve Amerikalı devlet adamlarını ş u kanaate vardırmıştır : «Müspet ilimleri geliştirmeye çalışmak Devletin vazifeleri arasındadır.» (*) Müspet ilimlerde araştırmalar yapmak yalnızca üniversitelerin ve başka münferit araştırma enstitülerinin kendi gayretlerine bırakılmamalıdır. Devlet ayrıca malî ve idari imkânlar sağlıyarak mevcut araştırıcılara yardım etmeli, sadece yardımın yetmediğ i sahalarda kendisi araştırma lâboratuvarları veya enstitüleri kurarak araştırma faaliyetine katılmalı ve bütün memlekette yapılan araştırmaları, araştırıcının fikir istiklâline ve çalışma hürriyetine dokunmadan mümkün olduğ u kadar koordine etmelidir.

Bu anlayışla harbten sora hemen bütün Batı devletlerinde merkezî ilmî araştırma teşkilâtları kurulmuştur. Meselâ Norveç'te 1946 da «İlmî ve endüstriyel araştırmalar için Norveç Kırallık Konseyi» adı ile yüksek seviyeli bir teşkilât kurulmuş ve bu konsey o zamandan beri gerek araştırıcı ilim adamları yetiştirerek gerek üniveristelerde seçilmiş bazı araştırma projelerini destekliyerek ve yeni araştırma enstitüleri açarak (Şimdiye kadar 11 tane açılmış) Norveç'te müspet ilimlerde temel ve tatbiki araştırmaları geniş ölçüde geliştirmiştir. Yine Norveç'te 1949 da bir «Ziraat araştırmaları Konseyi», bir de «Müspet (Temel) ve Mânevi İlimler için Araştırma Konseyi» kurulmuş ve bu konseyler de kendi sahalarında faaliyet göstermişlerdir.

İsveç'te daha harbten önceki devirde, tıp mânevi ilimler, sosyal ilimler, tabiat ilimleri ve atom enerjisi için ayrı ayrı araştırma konseyleri kurulmuştur. Danimarka'da son zamanlarda bir ilim ve araştırma konseyi faaliyete geçmiştir. Holânda'da birisi üniversitelerde temel araştırmalara yardım eden, öteki tatbiki araştırmalarla ilgilenen ve bu maksatla birçok enstitü açmış olan başlıca iki araştırma teşkilâtı (ZWO ve TNO) vardır.

(*) Prof. Dr. Hikmet Binark : «Üniversitelerde ilmî araştırma».

(*) Bush : Report to President Roosevelt, (Science, the Endless Frontier 1945.)

Batı - Almanya'da mahallî idarelere bağlı ilmî teşekküllerden başka başlıca üç federal teşkilât vardır. Bunlar içinde «Deutsche Forschungs Gemeinschaft» bilhassa üniversitelerdeki araştırma faaliyetlerine yardım eder ve araştırma bursları verir, «Max Planck Gossellschaft» birçok yerlerde kendi araştırma enstitüleri olan bir teşkilâttir, «Deutsche Stifterverband» ise endüstrinin araştırmalara yardım etmesini sağlar.

Fransada harbten sonra «Centre National de Recherches Scientifiques» adıyla Eğitim Bakanlığına bağlı, fakat üniversitelerden ayrı büyük bir araştırma teşkilâtı kurulmuştur. Bu teşkilât hem üniversitelere yardım etmekte, hem de kendi enstitülerinde araştırma yaptırmaktadır. Son zamanlarda ayrıca bakanlar seviyesinde bir «ilim politikasını tanzim komisyonu» kurulmuştur.

İtalya'da da, Fransa'daki teşkilâta benzeyen bir Millî Araştırma Konseyi vardır.

Kanada Millî Araştırma Konseyi de gerek üniversitelere yardım ve gerek kendi enstitülerinde araştırma yaptırmaya suretiyle çalışan çok faal bir teşkilât olarak gözükmektedir.

İngiltere'de 1951 de kurulmuş olan bir «İlmî ve Endüstriyel Araştırma Dairesi» vardır. Endüstriyle sıkı iş birliği halinde çalışan bu teşkilât bugüne kadar muhtelif endüstri kollarında 50 kadar müşterek araştırma grubu kurmuştur. Ayrıca yine harbten sonra İngiltere'de ilmî araştırma ile ilgili genel problemlerle uğraşmak üzere yüksek seviyede bir «Danışma Kurulu» meydana getirilmiştir.

Amerikan Birleşik Devletlerinde 1950 de «National Science Foundation» adlı merkezi bir teşkilât kurulmuştur. Teşkilâtın başlıca vazifeleri müspet ilimlerde temel araştırmaları ve eğitimi geliştirecek bir millî politikayı tanzim ve teşvik etmek; matematik ve tabii ilimler, tıp ve mühendislikte ilmî araştırma potansiyelini artıracak araştırmaları ve programları desteklemek, millî savunma ile ilgili araştırmaları teşvik etmek, bu ilimler sahasında her çeşit burs vermek, Federal Hükümete bağlı çeşitli müesseselerde yapılan araştırmaların kritiğini yapmak, v. s. gibi şeylerdir.

Görülüyor ki bugün hemen bütün Batı dünyası devletlerinde müspet ilimlerdeki araştırmalara Devlet yardımını sağlayan merkezi teşkilâtlar bulunmaktadır. İki büyük milletlerarası teşekküle ait iki yeni vesikada da bu husus belirtilmekte ve bütün devletlerin geçikmeden bu yola gitmeleri tavsiye edilmektedir. Bunlardan birisi 1960 da yayınlanan NATO Fen Komitesi raporu (*) öteki de Aralık 1960 da Kahire'de toplanan UNESCO Rejyonel konferansının raporudur. (**)

NATO devletlerinde müspet ilimlerin gelişmesini hızlandıracak çare ve tedbirleri düşünmek için toplanan ve birçok tanınmış Avrupalı ve Amerikalı ilim adamlarını içine alan NATO Fen Komitesi İnceleme Grubu verdiği raporunda ilk olarak şunu tavsiye etmektedir: «Bütün Batı devletlerinde temel ve tatbiki ilimlerin desteklenmesi ve müspet ilim eğitiminde istenen nitelik ve niceliğin sağlanması ile meşgul olacak bir veya birkaç ilim konseyi veya teşkilâtı bulunmalıdır. Bu teşkilâtları idare eden heyetlerin yürütme yetkileri olmalı ve içlerinde icra kabiliyeti bilinen ilim adamları bulunmalıdır.»

Orta - Doğuda ilmî iş birliği ve araştırmaları kolaylaştırmak gayesiyle Aralık 1960 da Kahire'de toplanan ve Türkiye ile Orta - Doğu memleketlerinin iştirak ettiği UNESCO Rejyonel Konferansı da hükümetlere tavsiye etmeye karar verdiği hususlar arasında ilk olarak «üye devletlerin her birinde temel ve tatbiki ilmî araştırmaları teşkilâtlandırmak, kuvvetlendirmek ve koordine etmek gayesiyle ve milletin iktisadi, sosyal ve entellektüel bakımından gelişmesini sağlamak maksadıyla yapılacak araştırmaları teşvik etmek için merkezi bir organizmanın kurulmasını söylemiştir. Bu teşkilâta hükmi şahsiyet ve mali muhtariyet verilerek Başbakanlığa bağlanmasını, esas itibarıyla ilim adamlarından ve mütehasıslardan teşekkül etmesini, görevini yerine getirmeye yetecek bir bütçesi olmasını tavsiye etmiş; başlıca vazifeleri arasında da hem mevcut araştırma müesseselerine yardımı, hem de millî ihtiyaç için elzem olan sahalarda yeni araştırma enstitüleri açmayı göstermiştir. Ayrıca üye devletlerin her birinde temel ve tatbiki ilmî araştır-

(*) *Increasing the effectiveness of Western Science», Fondation Universitaire, Brussels, 1960.*

(**) *«Kahire Konferansına ait rapor», UNESCO Türkiye Millî Komisyonu, 1961.*

malar için sarf edilen paranın sürekli bir şekilde artırılarak kısa zamanda millî gelirin hiç olmazsa % 1 ine çıkarılmasını tavsiye etmiştir. NATO İnceleme Grubunun bu maksatla teklif ettiği oran ise % 2 dir.

Burada Unesco Türkiye Millî Komisyonunun 1953 senesinden beri Konsey konusu üzerinde durduğunu (*) ve o tarihten beri muhtelif vesilelerle hazırladığı raporlarda Türkiye'de bir Bilimsel ve Teknik Araştırma Konseyi kurulması lüzumunu belirttiğini de ifade etmeliyiz.

Profesör Besim Tanyel'in (**) 1954 te ve Prof. Hikmet Binar'ın (***) gene bu konuda 1960 ta yayınlanmış yazılarında benzer şekilde birer teşkilâtın kurulması lüzumu müdafaa edilmektedir. Keza Prof. Dr. Cengiz Uluçay ile Prof. Dr. Bahattin Baysal'ın bir yazısında da bir merkezî teşkilâtın benzer vazifeleri olması ileri sürülmektedir. (****)

Sonuç olarak söyleyebiliriz ki, gerek Batı devletlerindeki mevcut teşkilâtların gözden geçirilmesi, gerek NATO ve Unesco gibi milletlerarası teşekküllerin raporlarının incelenmesi memleketimizde müspet ilimler sahasında temel ve tatbiki araştırmaların geliştirilmesi ile uğraşacak bir merkezî teşkilâtın kurulması zamanının geldiğini göstermektedir.

d) *Türkiye'de müspet ilimler sahasındaki araştırma faaliyetinin yakın geçmişteki ve bugünkü durumu :*

Bir ilmî araştırma konseyinin Türkiye'de en tesirli bir şekilde nasıl çalışabileceğini düşünmek için önce memleketimizde ilmî araştırmanın bugünkü durumu ve bilhassa araştırmacılarımızın karşılaştığı güçlükler üzerinde bir parça durmak muhakkak ki, lüzumludur. Burada durumu sadece ana hatlarıyla belirtmek istiyoruz.

İlmî araştırmalar her memlekette başlıca üniversitelerde ve bazı hususi veya resmî müesseselerde yapılmaktadır. Memleketimizde müspet ilimlerde araştırma yaptıran ilk müessesenin 1934 te İstanbul'da eski Darülfünun yerine kurulan üniversite ile ortaya çıktığını söylemek bir mübalâğa sayılmaz. İlim tarihimizi en iyi incelemiş olanlardan biri olan rahmetli Dr. Adnan Adıvar'ın bir yazısında belirttiği (****) gibi, 1934 den önce faaliyette bulunan yüksek öğretim müesseselerimizi sadece öğretim yapan birer meslek okulu, şeklinde kabul etmek gerektir. İstanbul Üniversitesi kurulduktan sonra ise burasını kısa zamanda milletlerarası ölçüde temel araştırmalar yapılan bir merkez haline getirmek için ciddi gayret sarf edilmiştir. Bu maksatla bir yandan müspet ilimlerlerde doktora yapmak üzere dış memleketlere imtihanla öğrenci gönderilmiş, öte yandan milletlerarası şöhreti olan bazı ilim adamları üniversiteye profesör olarak çağrılmış, bilhassa Nâzi Almanya'sından kaçan çok değerli bazı bilginler bu dâveti kabul ederek Türkiye'ye gelmişler. İstanbul Üniversitesinde serbestçe araştırmalarına devam etmişlerdir. Yabancı memleketlerde doktora yaptıktan sonra dönen genç Türk ilim adamlarının bu hocalarla birlikte çalışmalarını, araştırma yapmalarını ile İstanbul Üniversitesinde birkaç sene içinde çağdaş seviyeye hiç olmazsa bazı konularda erişmiş bir ilim muhiti ortaya çıkmıştır. 10 - 15 senelik bir devreye sığan bu araştırmalar büyük keşifler doğurmuşlarsa da meselâ matematikte ve tıpta dünya ilim efkârının bir dereceye kadar ilgisini çeken bazı buluşlara yol açmışlar, orijinal yazılar ihtiva eden muntazam ilim dergilerinin yayınlanmasına imkân vermişler ve en önemlisi, bu çalışmalara artan bir hızla devam edildiği takdirde kısa zamanda Türkiye'de de müsbet ilimler sahasında büyük keşifler yapılabileceğine herkesi inandırmışlardır. İlk önce İstanbul Üniversitesinde uyandırılan bu araştırma havası sonra-

(*) «Türkiye'de bir bilimsel ve teknik araştırma konseyi kurulması hakkında rapor». : Unesco Türkiye Millî Komisyonu, 1960.

(**) Prof. Dr. Besim Tanyel : «Müspet ilimlerde bir hamle yapmak zorundayız». Bilgi Dergisi, Eylül 1954.

(***) Prof. Dr. Hikmet Binar :

(****) Prof. Dr. Cengiz Uluçay - Prof. Dr. Bahattin Baysal :

(*****) Dr. Adnan Adıvar : «Yeni Türkiye'de ilim», Yeni Ufuklar Dergisi, Aralık - Ocak 1961.

dan İstanbul Teknik Üniversitesine ve Ankara Üniversitesine de bir dereceye kadar geçmiş, bu üniversiteler de gerek temel, gerek tatbikî konularda orjinal yayınlar yapmaya başlamışlardır. Ne yazık ki, yeni uyanan bu araştırma zihniyeti yetişmiş eleman azlığı sebebiyle, üniversite idarelerine hâkim olacak kadar genişliyememiş, araştırmaya değer veren ve vermiyen iki zihniyet bir arada yaşamaya devam etmişlerdir. Zamanla yeni bir neslin yetişmesiyle durumun düzeleceği beklenirken son senelerde hayat pahalılığının aşırı artışı sebebiyle üniversite mensuplarının geçim derdine düşmeleri kabiliyetli ve bilgili elemanların da araştırmaya vakit ayırabilmelerine engel olmuş ve böylece tam tersine bir gelişme ile üniversitelerimizin araştırma verimi tekrar 25 sene önceki seviyeye düşmüştür. Bugün gerek üniversitelerimizde ve gerek MTA Enstitüsü, Hıfzıssıhha Enstitüsü gibi Devlet enstitülerinde yapılan temel ve **tatbikî araştırmaların Türkiye gibi nüfusu 30 milyona yaklaşan, gayrisâfi millî geliri 50 milyarı bulan bir Avrupa Devleti için beklenen ve istenen genişlikte ve derinlikte olmadığı açıktır.**

Bugünkü acıklı durumu bir an önce değiştirmek için uğraşacak bir Araştırma Konseyi çareleri düşünürken kanaatimizce aşağıdaki hem mânevi hem de maddî sebepler üzerinde durmalıdır.

A) Mânevi sebepler : Araştırma yapılmasını teşvik eden ve kolaylaştıran bir mânevi iklimin yokluğu :

Bugün Türkiye’de halk efkârının üniversitelerimizden beklediği hissedilen başlıca vazife öğretimdir. Araştırmalarla ilmin iletilmesi ancak Avrupa ve Amerika’nın yapabileceği bir şey kabul edilir ve bizden sadece ilmin bu diyarlardaki gelişmelerini takip edip öğrencilerimize bu bilgiyi nakletmemiz beklenir. Üniversitelerimizin şöhretli elemanları büyük hocalardır, pek çok talebe yetiştirenlerdir, değerli araştırmalar yapanlar değildir. Zaten umumi efkârda böyle «âlimlerin» nasıl insanlar oldukları hakkında, sadece büyük deha sahibi olmaları gerektiği gibi müphem bir fikirden başka hiçbir belirli kanaat yoktur. Halktaki bu görüş şüphesiz kâğıt üzerinde değişmiş görünmekle beraber esas itibariyle üniversite idarelerine de hâkim olan zihniyettir. Üniversitenin iki esas vazifesi öğretim ve araştırma olduğu kanunlarda yazılı ise de tatbikatta bu iki vazife eşit önem ve değer görmez. Çok defa öğretim bir büyük kütleli ilgilendiren bir hizmet, araştırma ise sadece araştırıcının kendi menfaatine yarıyan bir lüks telâkki edilir. Bir üniversite mensubunun araştırmalarına vakit ayırabilmek için ders saatleri sayısını azaltmak istemesi daima mukavemetle karşılaşır. Meselâ araştırma yapmayan birçok öğretim üyesi bulunmasına rağmen hiçbir ders veremeyip yalnız araştırma yapan hiç kimse yoktur. Prensipten itibariyle hem öğretim, hem araştırma yapması gereken bir üniversite mensubuna genel olarak «öğretim üyesi» denmesi de bahsettiğimiz zihniyetin başka bir işaretidir.

Memlekete bir araştırma atmosferinin girip yerleşmesi Araştırma Konseyinin faaliyeti ile gerçekleşebilir. Bu bakımdan konseyin bâzı araştırma enstitüleri açması bilhassa önemlidir. Bütün vakitlerini araştırma ile geçiren ilim adamlarının toplandığı böyle enstitülerin Türkiye’de de faaliyet göstermesi gerek umumi efkâr ve gerek üniversite idarecileri üzerinde başka hiçbir şekilde elde edilemeyecek uyarıcı ve uyandırıcı bir tesiryapacaktır. Mevcut müesseselerinde zaten birçok değerli araştırmalar yapılmakta olan bir batı ülkesinde kurulan bir araştırma konseyi sadece bu müesseselere yardım ederek ve aralarında koordinasyon sağlayarak çok faydalı bir vazife görebilir. Ancak Türkiye gibi henüz bir araştırma geleneği yerleşmemiş bir ülkede kurulacak bir merkezi teşkilât Devletin nisbeten daha bol imkânlarını kullanarak kendisi araştırmalar yaptırmalı ve öteki müesseselere öncülük etmelidir.

B) Maddî sebepler : Araştırmacı eleman azlığı. Yetişmiş elemanların da geçim sıkıntısı yüzünden çalışmamaları :

Memleketimizde Üniversitelerde ve başka araştırma Enstitülerinde, lâboratuvarlarında bulunan müteahhıs araştırıcı sayısı son derece azdır. Meselâ matematik dalında doktora yapmış elemanla-

rımızın sayısı iki düzineyi aşmaz. (*) Bu sayı aynı nüfuzlu bir batı ülkesindeki matematikçi sayısının 20 - 30 da biri kadardır. Fizik, Kimya, Biyolojide ve tıp, mühendislik ve ziraat gibi tatbiki sahalarda da araştırmacı eleman sayısı bu oranı aşmaz. Bugünkü durum böylesine yetersiz olduğu gibi, tutumumuz değişmediği takdirde yakın gelecekte daha da fenalaşacaktır. Çünkü Üniversitelerimize giren gençler tıp, ezcacılık, mühendislik gibi kazançlı meslek dalları dururken matematik, fizik, kimya, biyoloji gibi temel ilimlere hiç rağbet etmemekte, ancak bu meslek dallarına giremeyenler yani en kabiliyetsizler sırf bir diploma almak için temel ilim dallarını denemektedirler. Meselâ 1960 - 1961 yılı İstanbul Üniversitesi giriş testlerinde 400 üzerinden Tıbbiyeye girmek için en aşağı 270 puan almak gerekirken matematiğe girmek için 150 puan yeter görülmüştür.

Gençlerin temel ilim dallarına rağbet etmemesinin en önemli sebebi şüphesiz bu dallardan mezun olanlara bugün Türkiye'de iyi bir hayat seviyesi sağlanamamasıdır. Bir temel ilim dalından lisans hattâ doktora yapmış olan bir gencin eline geçen ücret mühendislik veya tıp gibi bir meslek tahsili yapmış olan bir arkadaşının aldığı ücretin üçte birinden ibarettir ve bir insanın asgari ihtiyaçlarını dahi karşılamaya yetersizdir. (**)

Son senelerde yüksek öğrenim için dış memleketlere gönderilen öğrenciler arasında mühendislik yanında temel ilim dallarına da yer ayırmak gerektiği de unutulmaktadır. Ne içerde ne dışarda yeni eleman yetiştirmedeğimize göre bu gidişle 15 - 20 sene sonra müsbet ilimlerdeki seviyemizin daha da aşağı düşmesi muhtemeldir.

Sayıları bu kadar az olan yetişmiş elemanlar son senelerde geçim sıkıntısı yüzünden kendi işlerinde çalışamaz hale düşmüşlerdir. Doç. Dr. Orhan İcen'in pek güzel ifade ettiği gibi İkinci Dünya Harbi içindeki hayat pahalılığı bir müddet geçim sıkıntısı doğurmuşsa da 1946 tarihli Üniversiteler Kanununun getirdiği tazminatlar o zamanki hayat pahalılığının tesirlerini hafifletmiş ve 1946 - 1955 arasında bir ilmi araştırma atmosferi kurulmaya başlamıştı. Fakat ondan sonra gelen ve 1958 de büsbütün artan pahalılık dalgası belki en yüksek maaş alanlar müstesna geri kalanları gene hâd bir geçim sıkıntısı içine sokmuştur. Bu yüzden birçok öğretim üyeleri ikinci bir iş almak ve araştırmalara zaman ayıramamak zorunda kalmışlardır. Üniversite tazminatına ve maaşlara yapılan son zamlar ise geçim sıkıntısını biraz hafifletmiş, fakat ortadan kaldırmaya yetmemiştir. Denebilir ki, durum ancak 1958 deki büyük artışlardan önceki hale getirilebilmiştir. Bundan dolayı ilim adamlarımızın 1955 ten sonraki verimleri düşmüştür. (*)

Yukarıda kısaca bahsettiğimiz bu güçlükler bugün Türkiye'de her hangi bir konuda araştırma yapılmasını engelliyen temel güçlükleridir. Tablonun tamamlanması için bunlara lâboratuvar çalışmalarında karşılaşılan sayısız maddi eksiklikleri, ve gümrük ve kırtasiye problemleri gibi idari güçlükleri de eklemek gerekir.

Özet olarak söylemek gerekirse, bugün müsbet ilimler sahasında pek az araştırmamız vardır ve bunlar da rahat çalışmamaktadırlar. Gerek yeni araştırmacıların yetiştirilmesi, gerek mevcut elemanların iyi kullanılması için imkân ve şartların hazırlanmasında bir araştırma konseyi başlıca vazifeyi görecektir.

II - Konseyin çalışma şekli hakkında düşünceler :

Aşağıda konseyin çalışma şekli hakkında bugün için hatıra gelen düşünceler verilmiştir.

Konsey kurulunca ilk işlerinden birisi muhakkak ki, üniversitelerde araştırma yapabilecek elemanlara ve enstitülere araştırma projeleri vermek olacaktır. Proje verme işleminin şu şekilde yürütülmesi düşünülmektedir : Bir üniversite mensubu kendi ihtisas dalında düşündüğü bir araştırmayı, konusunu, gayesini ve metotlarını belirterek ve gereken malî yardımı da tahmin ederek bir proje halinde yazacak ve projeyi konsey genel sekreterliğine gönderecek-

(*) Doçent Dr. Orhan İcen : Adı geçen yazı.

(**) Doçent Dr. Orhan İcen : Adı geçen yazı.

(*) Doçent Dr. Orhan İcen : Adı geçen yazı.

tir. Belirli zamanlarda konseyin araştırma grupları icra komiteleri toplanacaklar, kendi ihtisalarına giren projeleri Genel Sekreterlikten alarak her projeyi komite içinden veya dışından kimlerin inceliyeceğini tesbit edeceklerdir. İcra komiteleri devamlı olarak merkezde bulunmayacakları için her üye aldığı projeleri vazifesi başına döndüğü zaman inceliyecek ve bir rapor yazacaktır. Kısa bir zaman sonra yapılacak ikinci bir toplantıda icra komitesi bu raporlara dayanarak projelerin kabul veya reddine karar verecektir. Bundan sonra Genel Sekreter bu kararların yürütülmesini yapacaktır. Kabul edilen projelerin nasıl ilerlediği de benzer şekilde icra komitelerinin araştırmacılarından alacağı 3 aylık, 6 aylık veya senelik raporlarla kontrol edilecektir.

Konseyin ilk olarak ele alacağı başka bir iş kendisine bağlı araştırma enstitüleri kurmak olacaktır. Bu işi de araştırma gruplarının icra komiteleri plânlayacaklar, yönetim kurulunca tasdik edildikten sonra bu plânlar Genel Sekreter tarafından tetkik edilecektir. Enstitülerin idare şeklini gösteren yönetmelikleri de icra komiteleri hazırlayacaktır. Bu yönetmeliklerin hazırlanmasında enstitüleri kendi idarelerinde mümkün olduğu kadar serbest bırakmak prensibine uyulacaksa da icra komitelerinin meselâ müstakil araştırmacıların tâyinini idare meclisine teklif etme gibi bazı kontrol yetkileri bulunacaktır.

Burada bahis konusu edilen iki önemli vazifesini yapabilmek için konseyin hemen önümüzdeki senelerde ne büyüklükte bir bütçeye ihtiyacı olacağı hakkında bir tahmin yapmak da faydalı olabilir. Şüphesiz projelerin sayısı ve mahiyeti ve enstitülerin çalışma programları belli olmadan bir rakam verilemez ama kaba bir fikir vermek mümkün olabilir. Bütün üniversitemizde temel ve tatbikî konularda araştırma projeleri istiyecek 100 kadar araştırmacının çıkacağını tahmin edebiliriz. Her proje, ücret ve alet masrafı olarak senede 30 000 liraya mal olsa Konseyin senelik proje bütçesi 3 milyon liradan ibaret kalacaktır. Araştırma enstitülerine gelince Konseyin ilk adımda matematik, fizik, kimya ve biyoloji dallarını içine alacak bir temel araştırmalar enstitüsü, bir de sanayimiz için önemli mühendislik problemleri ile uğraşacak bir tatbikî araştırmalar enstitüsü kurması düşünülebilir. Bu enstitüler her sene 20 milyon T. L. hık bir yatırım yaparak 4 - 5 senede kurulabilir.

Enstitüler kurulurken hiç gösterişe kapılmamak, düşünülen araştırmalar için en elverişli, mütevazı fakat kullanışlı binalar yapılmalıdır. Konular seçilirken de memleketimizin bugünkü durumunda araştırmaya en fazla ihtiyaç gösteren ve kısa zamanda netice almaya imkân veren dallar göz önünde tutulmalıdır. Meselâ temel araştırmalar enstitüsünü teorik ve tecrübi olarak iki kısma ayırmak, çok daha az masrafa ve hazırlığa ihtiyaç gösteren teorik ilimler kısmını önce kurmak ve derhal araştırmalara başlamak tercih edilecek bir yoldur. (*) Konseye ait bir araştırma enstitüsü bir defa faaliyete geçtikten ve araştırmaların yayınlamaya başladıktan sonra bu enstitüye dış memleketlerdeki özel yardım kurumlarından ve milletlerarası teşekküllerden yardım sağlamak güç olmayacaktır. Bu bakımdan ve her bakımdan enstitüler kurulurken daima göz önünde tutulacak prensip bir an önce araştırmalara başlayabilmek olmalıdır. Bir enstitü kurulmasına bir defa karar verildikten sonra yönetmeliklerin hazırlanması, binaların yapılması gibi hazırlıkların bitmesini beklemeyen derhal küçük gruplar teşkil edip onları nerede mümkün olursa orada araştırmaya başlatmalıdır. Milletlerarası ilmi araştırma yarışında başarı kazanabilmek gayesi en birinci prensip olarak Konseyin ve özel olarak enstitülerin bütün çalışmalarına daima ışık tutmalıdır.

Araştırmacı yetiştirilmesi işi konseyin önemli vazifelerinden biri olacaktır, bu vazifenin ifası için :

a) Konseyin orta öğretim yüksek öğretim ve yüksek öğretim sonrası için içerde ve dışarda burslar vermesi. Herde araştırma yapacak kabiliyetli elemanların meydana çıkması için muhtelif zamanlarda orta öğretim kademesinde müsabaka imtihanları yapması, bu şekilde seçilen elemanlara memleket içinde veya dışında müspet ilimler sahasında en iyi bir şekilde yetiştirme imkânları sağlanması gerekmektedir. Böyle elemanların ufak yurtlarda bir araya getirilerek bir ilim ve yarışma havası içinde yetiştirilmesi çok faydalı neticeler verecektir.

Tabiatı ile şimdye kadar izah edilmiş bulunan çalışma şekli zamanla fonksiyonları daha iyi ifa edecek şekilde bir ayarlamaya tabi tutulacaktır.

III - Kanunun hazırlanmasında esas olarak kabul edilen prensipler ve maddelerin izahı :

Kanunun hazırlanmasında esas olarak kabul edilen prensipleri şu şekilde hulâsa etmek mümkündür.

1. Konsey müspet ilimlerin terakkisi, yurdun kalkınması için gerek temel ilimlerde ve gerekse sanayi, ziraat, tıp, veteriner ve başka sahalarda araştırmalar yapmalı ve bu sahada yapılan çalışmalara yardım edebilmelidir.

2. Müspet ilimlerde araştırmacıların yetiştirilmesi temin ve teşvik etmeli ve bu sahada takibedilecek millî politika hakkında tavsiyelerde bulunabilmelidir.

3. Sanayimizin, ziraatimizin muhtaç olduğu masrafı ilmî araştırmaları kendiliğinden devamlı olarak yapabildiği gibi bu sahada gerek Hükümetin ve gerekse müesseseler ve özel şahısların isteklerini de konunun önemine göre ele almalı ve yardım etmelidir.

4. Araştırma fikrini yaymalı, müspet ilim sahasında daha çok eleman yetiştirilmesini teşvik etmelidir.

5. Konsey Türkiye'de yapılacak araştırmaları, tavsiyeleri ile koordine edebilmek için mânevi bir otoriteye sahibolmalıdır.

6. Bu vazifelerin başarılabilmesi için Konseyin Kuruluş Kanunu, araştırmanın istediği :

- a) Hareket kabiliyeti yüksek bir teşkilât;
- b) Malî ve idari muhtariyete;
- c) Araştırmacıların geçim sıkıntısından uzak olarak rahat çalışmalarını temin edecek, bir statüye bugün ve gelecek için imkân verecek esasları ihtiva etmelidir.

MADDELER :

Bu prensipler dâhilinde hazırlanan tasarının 1 nci maddesine göre Konsey tüzel kişiliği, idari ve malî özerkliği haiz olup Başbakanı bağli olmaktadır. Başbakanlık yerine bu bakana bağli olmak tatbikatta Konseyde bizzat Başbakan veya onun tevkil edeceği Devletvekilinin meşgul olmasını sağliyacaktır ki, birçok memleketlerde de ilmî araştırma konseyleri bu şekilde en yüksek icra organına bağli dırlar. Bu maddenin ikinci fıkrası ile Konsey özel hukuk hükümlerine tâbi olmaktadır. Bu husus Konseyin çalışmalarının kolay ve çabuk yapılmasını temin edecektir.

2 nci madde Konseyin vazifelerini etraflı olarak vermektedir.

Tasarının 3 ncü maddesi Konseyin kuruluş şeklini belirtmektedir. Bu maddeye göre Konsey İlmî Kurulu, Danışma Kurulu, Genel Sekreterlik, Araştırma grupları ve enstitüler ve diğer müesseselerden teşekkül etmektedir. Diğer müesseseler ibaresi esas itibariyle Konseyin bâzı özel teşkilâtlar kurmasını sağlamak maksadiyle konulmuştur. Diğer taraftan bir teşkilâtın verimli işlemesi için lüzumlu ilâve ve tadiller ancak bir miktar tecrübeden sonra yapılabileceğine göre kanunda katî olarak sınırlandırılmış bir teşkilât şeması verilmesinden de kaçınılmıştır.

4 ncü madde Konseyin en yüksek organı olan İlim Kurulunun teşkil tarzı, vazifeleri ve çalışma şeklini vermektedir. Bu maddeye göre 11 üyeden 9 u müspet ilimlerde araştırmaları ile temayüz etmiş kimseler arasından olacak diğer iki üye ise bir tanesi İktisadi Devlet Teşekküllerinden bir tanesi de özel sanayi sektörünün araştırmaları ile temayüz etmiş, bu evsafa bulunmadığı takdirde, bu faaliyetleri desteklemiş kimseler arasında olacaktır. Gene sözü edilen maddeye göre 9 üyenin 5 i matematik, fizik, kimya, biyoloji gibi temel ilimlerden dördü mühendislik, tıp, ziraat ve veteriner gibi tatbikî ilimler sahasından gelecektir. 9 üye bu maddeye göre sadece temel ve tatbikî ilimler diye ayrılmaktadır.

Tasarının 5 nci maddesi Danışma Kurulunun teşkil tarzı vazife ve çalışma şeklini vermektedir.

Danışma Kurulu; ilgili bakanlıklar, üniversiteler, Devlete ait etüt ve araştırma müesseseleri (M. T. A., E. I. E. gibi), İktisadi Devlet Teşekkülleri, Sanayi Odaları ve basın temsilcilerinden ibarettir. Burada bugün memleketimizde temel ve tatbikî araştırmalarla ilgili başka müesseselerin danış-

ma kurulunda temsil edilerek Konseyin çalışmalarına ışık tutmaları göz önünde tutulmuştur. İlim Kurulu ileride belirecek ihtiyaçlara göre Danışma Kurulunda yeni üyelikler açabilecektir.

Tasarının 6 ncı maddesi Genel Sekreterliğin kuruluşunu, Genel Sekreterin görev ve yetkilerini vermektedir. Genel Sekreter Konseyin icra organıdır, ve her türlü idari hizmet ve ihtiyaçlarının görülmesinden sorumludur. Genel Sekreterin Konseyin vazifelerini yürütecek şekilde araştırmanın icaplarını bilen organizatör ve kabiliyetli bir şahıs olması icabetmektedir.

Tasarının 7 nei ve 8 nei maddeleri araştırma gruplarının teşkil tarzı ve vazifelerini vermektedir. Bu maddelere göre her araştırma grupları : İcra Komitesi, İcra Komitesi Sekreterliği, enstitüler diğer müesseselerden teşekkül etmektedir. İcra komiteleri İlim Kurulunca ilgili müsbet ilim sahasında araştırmaları ile temayüz etmiş kimseler arasından seçilir. İcra komiteleri araştırma gruna dışardan verilen araştırma projelerini kabul veya reddedebilirler. Yalnız İlim Kurulunca verilen konular hakkında mütalâa verirler bu hususta son karar İlim Kuruluna aittir.

Tasarının 9 ilâ 15 nei maddeleri malî hükümler olup, bu maddelerde Konseyin gelirlerinin neler olduğu, hesaplarının ne suretle denetleneceği, denetleme ve malî hususlar bakımından hangi kanunlara tabi olmayacağı, gelirlerinin, ithalâtlarının ve tesislerinin hangi vergi ve harçlardan muaf olduğu belirtilmektedir. Bu hükümler Konseyin iyi çalışmasını temin edebileceği gibi, uzun zaman alan formalitelerden de Konseyi uzak tutacaktır. Vergi muafiyetleri bütün dünyada bu çeşit faaliyet götseren konseyler için kabul edilmiş bulunmaktadır.

Tasarının 16 ilâ 25 nei maddeleri müteferrik hükümler olup,

16 ncı madde Yönetim Kurulu üyeliği ile icra komitesi üyeleğinin bir kişide birleşmeyeceği,

17 nei madde ile Konseyin daimî personeli özel hukuk hükümlerine tabi olmakta ve bunlar hakkında Devlet veya İktisadi Devlet Teşekküller memurlarının tabi olduğu 3656 ve 3659 ve 6245 sayılı kanunlar tatbik edilmemektedir. Bu maddenin tasarıya konmasının en mühim sebebi : Bilhassa mahdut ve mümtaz kabiliyetli araştırmacıların geçim endişesinden uzak olarak kendilerini tamamiyle işlerine verebilmesini temin etmektir. Bunlarla beraber diğer yardımcı personelin ücretleri görülen vazifeye bağlı olarak ayarlanabilecektir. Bu madde ile Konsey personeli umumi memur ücret konjonktürünün dışında bırakılmakta bu suretle en mühim husus olan araştırmanın devamlılığı temin edilebilmektedir.

18 ve 19 neu maddeler İlim Kurulu İcra komiteleri üyeleri ve mukaveleli araştırmacı ve müşavirlere verilen ücretlerde 7244 sayılı Kanunun 3 ncü maddesinin tatbik edilmeyeceğini ve bunların almakta oldukları her türlü tazminatlar hâle gelmeyeceğini âmirdir. Bu maddeler Konseyin faaliyeti için elzem görülmektedir. Çünkü ekseri ahvalde Konsey dışarda üniversitelerde ve diğer müesseselerde çalışan kabiliyetli araştırmacılara araştırma projeleri verecektir. Bu takdirde 7244 sayılı Kanunla 1 200 lirayı geçen ücret veremez ve bunların aldıkları sair tazminatlar da kesilir. Bu şartlar altında dışardaki araştırmaları teşvik etmek imkânsız olacaktır. Buna mâni olmak için bu hükümler konulmuştur.

21 nei madde ihtirai teşvik maksadiyle konulmuştur.

22 ve 23 ncü madde etüt ve araştırmaları kolaylaştırmak ve duplikasyonları önlemek için konulmuştur.

25 nei madde kanunun hükümlerini icraya Bakanlar Kurulunu memur etmektedir.

C. S. TABİİ ÜYESİ SAMİ KÜÇÜK VE 12
ARKADAŞININ TEKLİFİ

*İlmî ve Teknik Araştırma Konseyi Teşkili
hakkında Kanun*

Kuruluş amacı

MADDE 1. — Türkiyede müspet ilimler sahasında temel ve tatbikî araştırmaların teşviki, geliştirilmesi ve hızlandırılması maksadiyle tüzel kişiliği idari ve malî özerkliği haiz olmak ve Başbakana bağlı bulunmak üzere bir İlmî ve Teknik Araştırma Konseyi kurulmuştur.

Konsey bu kanunda açıkça belirtilmiyen hallerde özel hukuk hükümlerine tabidir.

Görev

MADDE 2. — İlmî ve Teknik Araştırma Konseyinin vazifeleri şunlardır :

a) Müspet ilimlerde temel ve tatbikî araştırmaların yapılmasını temin ve bu sahalarda öğretimi teşvik maksadiyle takibedilecek millî politika hakkında tavsiyelerde bulunmak,

b) Kamu idare ve müesseseleri özel idare ve belediyeler ve diğer gerçek ve tüzel kişiler tarafından İlmî ve Teknik Araştırma Konseyinin görevleri ile ilgili konularda yapılacak istemler hakkında mütalâa vermek. (Hükümet tarafından yapılacak istemler öncelikle ele alınır.)

c) Üniversitelerde ve diğer özel ve resmî teşekküllerde ilmî araştırmaları teşvik etmek. Her türlü temel ve tatbikî araştırmaları yapmak ve yaptırmak; bu maksatla, enstitüler kurmak, mevcutlara yardım etmek, şahıslara, üniversitelere ve diğer müesseselere araştırma projeleri vermek,

d) Temel ve tatbikî ilim alanlarında ilim adamlarının ve araştırmacıların yetiştirilmesini teşvik etmek; bu maksatla orta öğretim, yüksek öğretim ve yüksek öğretim sonrası için memleket içinde ve dışında burslar vermek, mevcut eğitim müesseselerine yardımlarda bulunmak, yarışmalar tertibetmek, neşriyat ve propaganda faaliyetlerinde bulunmak; ilim adamları ve araştırmacıların yetiştirilmesi için tavsiyelerde bulunmak.

e) İlmî ve Teknik Araştırma Konseyinin görevleri ile ilgili konularda aktedilecek mil-

letlerarası anlaşmaların müzakeresi için lüzumlu bilgiyi Hükümete vermek,

f) Araştırma faaliyetlerinde yerli ve yabancı araştırma müesseseleri ile temas ve iş birliğinde bulunmak,

g) Araştırma fikrini yaymak maksadiyle seminerler, konferanslar, kurslar tertibetmek ve ettirmek,

h) Faaliyetleri ile ilgili sahalarda yayınlar yapmak, bir dokümantasyon merkezi kurmak,

i) Yukardaki vazifelerin yapılabilmesi için icabeden her türlü faaliyetlerde bulunmak.

Kuruluş

MADDE 3. — İlmî ve Teknik Araştırma Konseyi aşağıdaki organ ve müesseselerden teşekkül eder :

İlim Kurulu, Danışma Kurulu

Genel Sekreterlik

Araştırma grupları

Enstitüler ve sair diğer müesseseler.

MADDE 4. — İlim Kurulu :

a) Kuruluş şekli :

İlim Kurulu 11 üyeden müteşekkildir. Bunlardan dokuzu müspet ilimlerde araştırmaları ile temayüz etmiş kimseler arasından seçilir. İki üye ise, 1 tanesi İktisadi Devlet Teşekküllerinden, 1 tanesi özel sanayi sektöründen araştırma faaliyetleri ile temayüz etmiş veya bu faaliyetleri desteklemiş kimseler arasından seçilir.

İlk dokuz üyeden beşi matematik, fizikî ve tabii ilimler, dördü tatbikî ilimler mensupları arasından seçilir.

Üyelerin müddetleri dört senedir. Üyeliği sona eren bir kimse mütaakıp dört yıl içinde tekrar seçilemez. Seçilecek onbir üyenin seçimi şöyle yapılır :

Üniversiteler tarafından gösterilecek 3 er aday veya bunlar dışındaki kimseler arasından beş üye bir defaya mahsus olmak üzere Başbakan tarafından seçilir. Bu seçilen beş kişi ekse-

riyetle geri kalan altı üyeyi seçerler. Bir defaya mahsus olmak üzere ilk seçimden dört sene sonra üyeler arasında kur'a çekilir. Kendilerine kur'a isabet etmiyen beş üye tarafından yeneden altı üye seçilir. Bundan sonra her iki sene de bir müddeti tamamlananlar yerine müddeti tamamlanmayanlar tarafından yani üyeler aynı şekilde seçilir. Başbakan tarafından bir ay zarfında tasdik edilir.

İstifa, ölüm ve sair sebeplerle boşalan üyelikler için yukardaki esaslar dâhilinde yeni üye seçilir. Bu şekilde seçilen üyeler yerine seçildikleri üyenin müddetini tamamlarlar.

İlim kurulu kendisine 2 sene süre ile bir başkan seçer.

Başkan Konseyi temsil eder.

Başkan ve üyeler miktarı İlim Kurulunca tesbit edilecek miktarlarda yolluk ve huzur hakkı alırlar.

b) Görevleri :

1. Konseyin faaliyet prensiplerini tesbit etmek ve promlarını yapmak,

2. Araştırma grupları, enstitüler ve diğer müesseseler kurmak,

3. Araştırma grupları icra komiteleri üyelerini seçmek,

4. Genel sekreteri tâyin etmek,

5. Konseyin çalışmalarını tanzim edecek yönetmelikleri yapmak,

6. Bütçeyi hazırlamak,

7. Merkezi sevk ve idare etmek.

c) Çalışma şekli :

İlim Kurulu ayda en az 1 defa toplanır.

MADDE 5. — Danışma Kurulu :

a) Kuruluş şekli :

Danışma Kurulu üyeleri aşağıdaki şekilde tesbit edilir.

Millî Savunma, Millî Eğitim, Sanayi, Tarım, Ulaştırma, Sağlık Bakanlıklarından birer üye, Devlet Plânlama Teşkilâtından 2 üye, Üniversitelerden birer üye, M. T. A. Enstitüsünden 1 üye, E. İ. E. İdaresinden 1 üye, Ticaret ve sanayi odalarından 2 üye.

Konsey, yukarıki üyelikler dışında ihtiyaca göre yeni üyelikler teşkil edebilir.

Üyeliklerin müddeti iki yıldır.

b) Görevleri :

1. İlmî ve Teknik Araştırma Konseyinin faaliyet prensipleri hakkında tavsiyelerde bulunmak,

2. Faaliyet raporu, bütçe ve çalışma programları hakkında mütalâa vermek.

c) Çalışma şekli :

Danışma Kurulu yılda 2 defa toplanır. Toplantılara İlim Kurulu Başkanı başkanlık eder.

MADDE 6. — Genel Sekreterlik :

Genel Sekreter ve lüzumlu sayıda personelden teşekkül eder. Genel Sekreter İlim Kurulu tarafından tâyin edilir. Genel Sekreterin İlmî ve Teknik Araştırma Konseyinin vazifelerini yürütecek evsafa olması şarttır. Genel Sekreter Teşkilâtın icra organıdır. İlim Kurulunca ve İcra komitelerince alınan kararların yürütülmesi için gerekli tedbirleri alır, programların ve bütçenin tatbikatından İlim Kuruluna bilgi verir. Teşkilâtın çalışmasını sağlayacak her türlü yönetmelik tasarılarını hazırlar, İlim Kurulu ve Araştırma grupları icra komiteleri arasındaki irtibatı sağlar.

Teşkilâtın her türlü idari hizmetlerinin ve ihtiyaçlarının görülmesinden sorumludur.

Genel Sekreterin vazife ve salâhiyetleri bir yönetmelikle belirtilir.

MADDE 7. — Araştırma grupları : Başlangıçta ilmî ve Teknik Araştırma Konseyi :

a) Matematik ve tabii ilimler,

b) Mühendislik,

c) Tıp,

d) Ziraat ve veteriner,

e) İlim adamı yetiştirme,

Gruplarını ihtiva eder. Konsey İlim Kurulu lüzum gördüğü takdirde yeni gruplar teşkil eder.

MADDE 8. — Araştırma grupları 5 kişiden müteşekkil bir İcra Komitesi, İcra Komitesi Sekreterliği, lüzumlu sayıda enstitüler ve diğer müesseselerden teşekkül eder.

İcra komiteleri İlim Kurulunca seçilir. İcra komiteleri araştırma projelerini inceler, inceletir kabul veya reddeder. İlim Kurulu tarafından tetkiki istenilen kanunlar hakkında mütalâa beyan eder, bütçe ve yönetmelik taslaklarını hazırlar, enstitülerin kurulmasını, kaldırılmasını ve birleştirilmesini müstakil araştırmacıların tâyinlerini İlim Kuruluna teklif eder.

İcra komiteleri devamlı veya geçici müşavirler tutabilir. İcra komiteleri üyelerinin hizmet süreleri ve ücretleri İlim Kurulunca tesbit edilir.

Enstitüler ve diğer müesseseler İlim Kurulunca hazırlanacak yönetmeliklere göre çalışırlar.

Mali hükümler

MADDE 9. — İlmî ve Teknik Araştırma Konseyinin gelir ve kaynakları şunlardır :

a) Her yıl Başbakanlık bütçesine konulacak ödenek,

b) Konseye yapılacak her türlü yardımlar, bağışlar ve vasiyetler,

c) Konseye yaptırılacak olan araştırma, danışma ve sair her türlü hizmetler karşılığında alınacak olan paralar (Bu ücretlerin tabi olacağı esaslar İlim Kurulunca bir yönetmelikle tesbit olunur.)

d) Yayın giderleri,

e) Konseye ait menkûl ve gayrimenkûl hakların gelirleri,

f) Bu gelirden hesap yılı sonuna kadar sarf edilmeyen Konseyin ertesi yıl gelir hesabına nakledilir.

MADDE 10. — İlmî ve Teknik Araştırma Konseyi 1050, 2490 ve 3460 sayılı kanunlarla bunların, ek ve tadilleri ile yerlerine kaim olacak kanunlara ve Sayıştayın vize ve denetimine tabi değildir.

Artırma, eksiltme ve ihale işleri ile hesap ve sarf işlerinin ne suretle yürütüleceği ve nisbit evrakın şekil ve çeşitleri İlim Kurulunca hazırlanacak bir yönetmelik ile tesbit olunur.

MADDE 11. — İlmî ve Teknik Araştırma Konseyinin hesapları Başbakanlıkça iki yıl için tâyin olunacak üç murakıptan mürekkep bir Murakıplar Heyeti tarafından denetlenir. Murakıplar, yüksek tahsil görmüş, Devlet muhasebesi ile sınaî ve ticarî müesseseler muhasebesine vâkîf ve bu kanunun kendilerine yüklediği vazifeleri hakkiyle başarmaya muktedir kimseler arasından seçilir. Murakıplara verilecek ücret her yıl Yönetim Kurulunca tesbit olunur. Murakıplar Konseyin gelir ve giderini ilgilendiren muamelelerini tetkik ve bunların vaz'edilmiş esaslara uyup uymadığını denetlemekle görevlidir. Murakıplar her yıl sonunda bir rapor tanzim

edip bir suretini İlim Kuruluna bir suretini Başbakanlığa tevdi ederler.

MADDE 12. — İlmî ve Teknik Araştırma Konseyinin hesap yılı malî yıldır. Konsey her hesap yılından en az beş ay önce gelecek yıl içinde yapacağı işlerin programını ve masraflarına karşılık olmak üzere umumi bütçeden verilmesi lâzımgelen meblâğı Başbakana bildirir.

İlim Kurulu her yıl bir faaliyet raporu hazırlar ve bunu Başbakana verir.

Murakıplar Heyeti raporu ile İlim Kurulu raporu ve senelik bilânço Başbakanlıkça Yüksek Murakabe Heyetine tevdi olunur. Bu Heyetçe hesaplar ve bilânçonun tasvibi Konsey İlim Kurulu ve Genel Sekreterin ibrasını tazammun eder.

MADDE 13. — İlmî ve Teknik Araştırma Konseyine yapılacak her türlü bağışlar ve vasiyetler, yardımlar, vergi, resim ve harclardan muaftır. Gelir veya Kurumlar Vergisine tabi mükellefler tarafından bu Konseye makbuz mukabilinde yapılacak nakdî bağışlar yıllık beyanname ile bildirilecek gelirlerden ve Kurum kazancından indirilir.

MADDE 14. — İlmî ve Teknik Araştırma Konseyinin vazifelerinin görülmesi için Konseyin :

Her türlü eşya ve nakil vasıtaları, Türkiye'ye ithalinde her nevi ithalât tahditlerinden müstesna olduğu gibi Giriş Gümrük Vergisi ile özel idare ve belediyelere ait her türlü vergi, resim, harc ve zamlardan, belediye hissesinden, sündürme ve antrepo ücretleri ile Rihtım Resminden ve Türkiye Cumhuriyeti Demiryolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğünce alınan rihtım ücretinden ve ithal esnasında alınan sair bilûmum vergi, resim, harc ve ücretlerden ;

Her türlü tesislerinin inşa ve işletilmesinde istihlâk olunacak Elektrik ve Havagazı İstihsâl Vergisinden ve Belediye Resminden ;

İhaleleri, ilânları ve sair evrak ve vesikaları Devlet ve belediyelere ait her türlü resim ve harclardan ;

Tesislerinde kullanılacak motor kazan ve imbikler Belediye Resminden ve yine bu tesislerde kullanılacak akar yakıtlar Hazine hissesinden muaftır.

MADDE 15. — 9 ncü maddenin b, c, d, fıkrasındaki gelirler, Gelir ve Kurumlar vergileri ile bu vergiler yerine kaim olacak diğer vergilerden, Konseyin her türlü tesis, bina ve arazi-leri Bina ve Arazi vergilerinden muaftır.

Müteferrik hükümler

MADDE 16. — İlmî ve Teknik Araştırma Konseyinde İlim Kurulu üyeliği ile İcra Komitesi üyeliği bir kişide birleşemez.

MADDE 17. — İlmî ve Teknik Araştırma Konseyinin Genel Sekreteri, müşavirleri, araştırmacıları, idarecileri ve her türlü personeli hususi hukuk hükümlerine tâbi olup bunlar hakkında 3656, 3659 ve 6245 sayılı kanunlarla bunların ek ve tadilleri ile bunların yerine kaim olacak kanunların hükümleri uygulanmaz.

Konsey ihtiyaca uygun teşkilât ve kadro statülerinin tertip ve tanziminde serbesttir.

MADDE 18. — İlim kurulu üyeleri ile icra komiteleri üyelerinden üniversiteler genel, katma bütçeli dairelerle özel idareler ve belediyeler ve 3659 sayılı Kanuna tâbi müesseseler mensuplarına verilecek huzur hakları ve ücretler 7244 sayılı Kanunun 3 ncü maddesi hükmüne tabi bulunmayacağı gibi bunların almakta oldukları her türlü tazminata hâlel gelmez.

MADDE 19. — İlmî ve Teknik Araştırma Konseyi mukaveleli araştırmacı ve müşavir tutulabilir. Müstahdem veya mukaveleli araştırmacılar ve müşavirler yabancılar arasından da seçilebilir.

Mukaveleli araştırmacılar ve müşavirler üniversiteler genel ve katma bütçeli dairelerle özel idare ve belediyeler ve 3659 sayılı Kanuna tabi müesseseler mensupları arasından da seçilebilir.

Bu takdirde bunların esas görevlerine ait bütün haklar mahfuz kalır ve her türlü tazminatlarına hâlel gelmez. İstihdam tarzları ve mukavelelerine göre verilecek ücretleri konseyce tesbit olunur. Bu ücretlerin verilmesinde 7244 sayılı Kanunun 3 ncü maddesi hükmü tatbik olunmaz.

MADDE 20. — İlmî ve Teknik Araştırma Konseyine ait mallar Devlet malı hükmündedir. Bunları çalanlar, ihtilâs edenler, zimmetine geçirenler ve her ne suretle olursa olsun suistimal edenler hakkında Devlet mallarına karşı işlenen bu çeşit suçlara ait cezai takibat yapılır.

MADDE 21. — Patent ve ihtira hakkı :

İlmî ve Teknik Araştırma Konseyince ele alınan projelerin patent hakkının % 30 dan aşağı olmıyan bir nisbeti ihtiraz yapana aittir. Geri kalan haklar yönetmelikler ve anlaşmalarla tesbit edilir.

MADDE 22. — İlmî ve Teknik Araştırma Konseyi araştırma ve etüt mevzuları için lüzumlu gördüğü bilgileri her türlü âmme idare ve müesseselerinden ve diğer hakiki ve hükmi şahıslardan doğrudan doğruya istemeye yetkilidir. Kendilerinden bilgi istenen her türlü âmme idare ve müesseseleri ile diğer hakiki ve hükmi şahıslar bu bilgileri mümkün olan en kısa zamanda vermekle mükelleftir.

Bu suretle elde edilen bilgilerden sır mahiyetinde olanların gizliliğine riayet edilir.

MADDE 23. — İlmî ve Teknik Araştırma Konseyi yapacağı araştırma ve etütler için hiçbir ilmühâber, ruhsatname veya imtiyaz almak mecburiyetinde değildir.

MADDE 24. — Bu kanun yayını tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 25. — Bu kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

Geçici Komisyon aporu

Millet Meclisi

Geçici Komisyonu

Esas No. : 1/219, 2/220

Karar No. : 2

11 . 1 . 1963

YÜKSEK BAŞKANLIĞA

Başkanlığınız tarafından komisyonumuza havale edilen «Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu kurulması hakkındaki kanun tasarısı» ile Cumhuriyet Senatosu Tabii Üyesi Sami Küçük ve 12 arkadaşının aynı mahiyetteki kanun teklifi, ilgili Hükümet temsilcisinin iştirakiyle tetkik ve müzakere edildi.

Aynı mahiyette olan bu iki kanun tasarısı ve teklifinin tevhidten görüşülmesine komisyonumuzca karar verilmiş ve müzakereye esas olarak da Hükümet tasarısı alınmıştır.

Hükümet tasarısının gerekçesi komisyonumuzca da uygun mütalâa edilerek tasarının metninin müzakeresine geçilmiştir.

Kanun başlığı aynen kabul edildiğinden, kanun metninin içerisinde bulunan «Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu» ibaresinin başına «Türkiye» kelimesinin konulması daha uygun görülmüştür.

Metnin birinci maddesinde «Başbakanlığa» kelimesi kurumun teşkili işinin Başbakan adına müsteşar veya her hangi ikinci derecede bir şahsa emanet edilmemesi ve Başbakanın bizzat meşgul olması amacı ile «Başbakan» a şeklinde düzeltilmiştir. Aynı maddenin sonuna kurumun merkezinin bulunacağı yeri belirtmek maksadiyle «Kurumun Merkezi Ankara'dadır» cümlesi eklenerek madde aşağıdaki şekilde kabul edilmiştir.

«Madde 1. — Türkiye'de müspet bilimler alanında temel ve uygulamalı araştırmaların geliştirilmesi ve teşviki amacıyla, tüzel kişiliğin, idari ve mali özerkliği bulunmak ve Başbakanla bağlı olmak üzere «Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu» kurulmuştur.

Kurum bu kanunda belirtilmeyen hallerde özel hukuk hükümlerine tabidir. Kurumun Merkezi Ankara'dır.

İkinci maddenin «a» fıkrası yerine «Müspet bilimlerde temel ve uygulamalı araştırmalar alanında takidebilecek milli politikanın tesbitinde Hükümete yardımcı olmak» cümlesinin konulması daha uygun görülmüştür.

Bunu takibeden maddelerin sayılarını ifade eden harflerin sırasının değiştirilmesi ve beynelmil el usule uymak için «ç» harfi yerine «d» harfinin ikamesiyle sıranın bu esasa göre düzenlenmesi kararlaştırılmıştır.

Madde 3. — Tasarının 3 ncu maddesi başa «Türkiye» ilâvesiyle aynen kabul edilmiştir.

Madde 4. — Bu maddenin (b) fıkrasında «Süresi biten bir dönem daha seçilebilir» cümlesi üyenin sadece ikinci bir defa daha seçimine imkân verdiğini, ileride üçüncü defa seçilemeyeceğini anlatmak maksadiyle konmuş bulunduğu dikkate alınmak suretiyle bu cümleye açıklık vermek için «Biten» kelimesinden sonra «Ancak» kelimesinin ilâvesi uygun görülmüştür. Bu duruma göre cümle «Süresi biten ancak bir dönem daha seçilebilir» şeklini almıştır. Bu maddenin «c» bendinin dördüncü fıkrasında «Genel Sekreteri tâyin etmek» cümlesi kâfi derecede sarih bulunmamış, Genel Sekreterin kimler arasından seçilmesi gerektiğinin açıklanmasına ihtiyaç duyulmuştur. Bu münasebetle dördüncü fıkra aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir: «Memleketin tanınmış fen adamları arasından ve bilim kurulu içinden veya dışından, Genel Sekreteri üye tamsayısının salt çoğunluğu ile seçerek inha etmek».

Madde 5. — Bu maddenin «c» bendini teşkil eden çalışma şeklini ifade eden ilk fıkrada «Danışma Kurulu yılda iki defa toplanır» cümlesini Danışma Kuruluna daha fazla toplanma hakkı tanımayan bir hüküm gibi mütalâa eden komisyon, bu kurulun lüzumu halinde toplanma

bilmesini temin için maddenin «c» fıkrası aşağıdaki şekilde düzeltilmiştir. «Danışma Kurulu yılda en az iki defa toplanır. Toplantılara Bilim Kurulu Başkanı Başkanlık eder.

Madde 6. — Genel Sekreterlik başlığını taşıyan bu madde Genel Sekreterin tâyin şeklinin belirtilmesine ve 4 ncü maddenin sarahatına uydurulmasına ihtiyaç görülmüş olduğu kanaatine varılarak aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Maddenin ilk bendinin başından «organıdır» kelimesine kadar kısım kaldırılmış ve onun yerine «Genel Sekreterlik» : Genel Sekreter, Bilim Kurulunun inhası üzerine, Başbakan ve Cumhurbaşkanı tarafından imzalanan bir kararname ile tâyin olunur ve Bilim Kurulunun tabii üyesidir. Genel Sekreter Bilim Kurulu üyeleri arasından seçilmiş ise, boşalan üyelik 4 ncü maddenin «b» bendine göre doldurulur.

Genel Sekreterlik, Genel Sekreterle gereken sayıda personelden meydana gelir.

Genel Sekreterlik Kurumu yürütme organıdır. Bu organ Bilim Kurulunca ve yürütme komitelerince varılan kararların uygulanması için gerekli tedbirleri alır. Bütçenin hazırlıklarını yapar. Programlarla bütçenin uygulanmasından Bilim Kuruluna bilgi verir ve kurumun çalışmasını sağlayacak her türlü yönetmelik tasarılarını hazırlar. Bilim Kurulu ile araştırma grupları ve yürütme komiteleri arasında bağlantı kurar.

Genel Sekreter, kurumun her türlü yönetim hizmetlerinin ve ihtiyaçlarının görülmesinden sorumludur. Genel Sekreterin görev ve yetkileri bir yönetmelikle belirtilir»

Tasarının 7, 9, 10 ncü maddelerinin başlarına «Türkiye» ilâvesiyle aynen kabul edilmiştir.

Tasarının 8 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

Madde 11. — Bu maddenin üçüncü satırında «Murakıplar yüksek öğrenim görmüş» cümlesini mütaakıp cümleye (ve) ile bağlanmasına lüzum görülmüş ve madde bu şekilde düzeltilmesi kabul edilmiştir.

Madde 12. — Bu maddenin ilk cümlesindeki «Akçalı» kelimesi malî kanunların ifadesine uygun maksadıyla «malî» kelimesiyle değiştirilmesi uygun görülmüş ve cümle «Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurulunun hesap yılı malî yıldır» şeklini almıştır.

Tasarının 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23 ncü maddeleri aynen kabul edilmiştir. (Başlarına Türkiye ilâvesiyle)

Tasarının geçici 1 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

Geçici madde 2. — Bu maddenin son cümlesinde yerine kelimesinden sonra bulunan «yeniden» kelimesini cümleye daha açıklık vereceği düşüncesiyle «tarafından» kelimesinden sonraya alınması uygun görülmüş ve geçici madde aşağıdaki şekli almıştır.

«Bilim Kurulunun ilk kuruluşunu takibeden ikinci yıl sonunda bir defaya mahsus olmak üzere adçekme yoluyla ayrılacak beş üyenin yerine Kurumun geri kalan üyeleri tarafından yeniden beş üye seçilir.»

Tasarının 24 ve 25 nci maddeleri aynen kabul edilmiştir.

Öncelik, ivedilikle görüşülmek ve Genel Kurulun tasviplerine arz edilmek üzere Yüksek Başkanlığa sunulur.

Komisyon Başkanı

Tunceli

F. Ülkü

Mardin

Ş. Aysan

Sözcü

Erzurum

G. Karaca

Muş

S. Mutlu

Kâtip

Nevşehir

A. B. Numanoğlu

Sakarya

Y. Ulusoy

Diyarbakır

R. İskenderoğlu

Tunceli

V. Kışoğlu

HÜKÜMETİN TEKLİFİ

Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu kurulması hakkında kanun tasarısı

Kuruluş amacı :

MADDE 1. — Türkiye'de müspet bilimler alanında temel ve uygulamalı araştırmaların geliştirilmesi ve teşviki amacıyla, tüzel kişiliği, idari ve malî özerkliği bulunmak ve Başbakanlığa bağlı olmak üzere «Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu» kurulmuştur.

Kurum bu kanunda belirtilmiyen hallerde özel hukuk hükümlerine tâbidir.

Görev :

MADDE 2. — Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumunun görevleri şunlardır :

a) Müspet bilimlerde temel ve uygulamalı araştırmalar yapmak, yaptırmak, teşvik etmek ve bu alanda çalışmak maksadiyle enstitüler kurmak,

b) Müspet bilimler ve araştırma alanında yapılacak öğretime temel olacak prensip ve yolları tesbit etmek ve ilgili kurumlara tavsiyelerde bulunmak,

c) Kamu idare ve kurumları ile özel idare, belediye ve diğer gerçek ve tüzel kişilerin bilimsel ve teknik araştırma alanındaki istemleri hakkında fikir bildirmek,

ç) Temel ve uygulamalı bilim alanlarında, bilim adamlarının, araştırmacıların yetiştirilmesi için imkânlar sağlamak; bu yönde üstün kabiliyet ve başarı gösteren gençleri küçük yaştan itibaren izliyerek bunların yetişmelerine yardım etmek; bu maksatla orta ve yüksek öğretim ve yüksek öğretim sonrası için yurt içinde ve dışında burslar sağlamak, yarışmalar tertiplemek, yayımlar yapmak,

d) Kurumun görevleriyle ilgili konularda yapılacak milletlerarası anlaşmaların hazırlanması ve müzakeresi için lüzumlu bilgileri Hükümete vermek,

e) Araştırma alanında yerli ve yabancı kurumlar ve kişilerle bağlantı kurmak, iş birliği yapmak ve bunların çalışmalarını yakından izlemek,

f) Araştırma fikrini yaymak maksadiyle seminerler, konferanslar, kurslar tertip etmek ve ettirmek,

GEÇİCİ KOMİSYONUN DEĞİŞTİRİŞİ

Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu kurulması hakkında kanun tasarısı

Kuruluş amacı :

MADDE 1. — Türkiye'de müspet bilimler alanında temel ve uygulamalı araştırmaların geliştirilmesi ve teşviki amacıyla, tüzel kişiliği, idari ve malî özerkliği bulunmak ve Başbakanlığa bağlı olmak üzere «Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu» kurulmuştur.

Kurum bu kanunda belirtilmiyen hallerde özel hukuk hükümlerine tâbidir. Kurumun merkezi Ankara'dadır.

Görev :

MADDE 2. — Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumunun görevleri şunlardır :

a) Müspet bilimlerde temel ve uygulamalı araştırmalar alanında takibedilecek millî politikanın tesbitinde Hükümete yardımcı olmak;

b) Müspet bilimler ve araştırma alanında yapılacak öğretime temel olacak prensip ve yolları tesbit etmek ve ilgili kurumlara tavsiyelerde bulunmak,

c) Kamu idare ve kurumları ile özel idare, belediye ve diğer gerçek ve tüzel kişilerin Türkiye bilimsel ve teknik araştırma alanındaki istemleri hakkında fikir bildirmek,

d) Temel ve uygulamalı bilim alanlarında, bilim adamlarının, araştırmacıların yetiştirilmesi için imkânlar sağlamak; bu yönde üstün kabiliyet ve başarı gösteren gençleri küçük yaştan itibaren izliyerek bunların yetişmelerine yardım etmek; bu maksatla orta ve yüksek öğretim ve yüksek öğretim sonrası için yurt içinde ve dışında burslar sağlamak, yarışmalar tertiplemek, yayımlar yapmak,

e) Kurumun görevleriyle ilgili konularda yapılacak milletlerarası anlaşmaların hazırlanması ve müzakeresi için lüzumlu bilgileri Hükümete vermek;

f) Araştırma alanında yerli ve yabancı kurumlar ve kişilerle bağlantı kurmak, iş birliği yapmak ve bunların çalışmalarını yakından izlemek,

g) Araştırma fikrini yaymak maksadiyle seminerler, konferanslar, kurslar tertip etmek ve ettirmek,

Hü.

g) Kurumun çalışmalarıyla ilgili alanlarda yayınlar yapmak veya bu gibi yayınları desteklemek ve bir dokümantasyon merkezi kurmak,

h) Yukardaki vazifelerin yapılabilmesi için gereken her türlü faaliyetlerde bulunmak.

Kuruluş :

MADDE 3. — Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu aşağıdaki organ ve kuruluşlardan meydana gelir :

Bilim Kurulu,
Danışma Kurulu,
Genel Sekreterlik,
Araştırma grupları,
Enstitüler ve başka müesseseler,

MADDE 4. — Bilim Kurulu :

a) *Kuruluş :*

Bilim Kurulu 11 üyeden meydana gelir. Bunlardan beşi matematik, fizik ve tabii ilimler, dördü uygulamalı bilimler alanlarında eseri, araştırma ve buluşlarıyla tanınmış kimseler arasından seçilir. Geri kalan iki üyeden biri İktisadi Devlet Teşekküllerinde, diğeri özel endüstri bölümünde üstün mahiyette temel veya uygulamalı araştırmalarıyla kendilerini göstermiş kimseler arasından seçilir.

Kurul kendi üyeleri arasından iki yıl için bir başkan ve bir başkanvekili seçer.

b) *Üyelik süresi :*

Bilim Kurulu üyelik süresi dört yıldır. Açılacak üyeliklere kurum tarafından gizli oyla ve üye tam sayısının çoğunluğu ile üye seçilir. Süresi biten bir dönem daha seçilebilir. İstifa veya ölüm gibi sebeplerle boşalan üyelikler için de yukardaki esaslara göre yeni üye seçilir. Ancak bu suretle seçilen üye yerine seçildiği üyenin süresini tamamlar. Bilim Kurulu üyesi seçimleri bir ay içinde Başbakan tarafından onaylanır.

c) *Görevleri :*

Bilim Kurulunun görevleri şunlardır :

I - Kurumun çalışma ilkelerini tesbit etmek ve çalışma programlarını hazırlamak,

II - Araştırma grupları, enstitüler ve başka kurumlar kurmak,

Geçici Ko.

h) Kurumun çalışmalarıyla ilgili alanlarda yayınlar yapmak veya bu gibi yayınları desteklemek ve bir dokümantasyon merkezi kurmak,

i) Yukardaki vazifelerin yapılabilmesi için gereken her türlü faaliyetlerde bulunmak.

Kuruluş :

MADDE 3. — Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu aşağıdaki organ ve kuruluşlardan meydana gelir :

Türkiye Bilim Kurulu,
Danışma Kurulu,
Genel Sekreterlik,
Araştırma gurupları,
Enstitüler ve başka müesseseler.

MADDE 4. — Türkiye Bilim Kurulu :

a) *Kuruluş :*

Türkiye Bilim Kurulu on bir üyeden meydana gelir. Bunlardan beşi matematik, fizikî ve tabii ilimler, dördü uygulamalı bilimler alanlarında eser, araştırma ve buluşlarıyla tanınmış kimseler arasından seçilir. Geri kalan iki üyeden biri İktisadi Devlet Teşekküllerinde, diğeri özel endüstri bölümünde üstün mahiyette temel veya uygulamalı araştırmalarıyla kendilerini göstermiş kimseler arasından seçilir. .

Kurul kendi üyeleri arasından iki yıl için bir Başkan ve bir Başkanvekili seçer.

b) *Üyelik süresi :*

Türkiye Bilim Kurulu üyelik süresi dört yıldır. Açılacak üyeliklere Kurum tarafından gizli oyla ve üye tamsayısının çoğunluğu ile üye seçilir. Süresi biten ancak bir dönem daha seçilebilir. İstifa veya ölüm gibi sebeplerle boşalan üyelikler için de yukardaki esaslara göre yeni üye seçilir. Ancak bu suretle seçilen üye yerine seçildiği üyenin süresini tamamlar. Bilim Kurulu üyesi seçimleri bir ay içinde Başbakan tarafından onaylanır.

c) *Görevleri :*

Türkiye Bilim Kurulunun görevleri şunlardır :

I - Kurumun çalışma ilkelerini tesbit etmek ve çalışma programlarını hazırlamak,

II - Araştırma grupları, enstitüler ve başka kurumlar kurmak,

Hü.

Geçici Ko.

III - Araştırma grupları ve yürütme komitelerinin üyelerini seçmek,

IV - Genel Sekreteri tâyin etmek,

V - Kurumun ve kuruma bağlı organların çalışmalarını izlemek ve bunların çalışmalarını düzenliyecek yönetmelikleri yapmak, kurumun bütçe teklifini hazırlamak,

MADDE 5. — Danışma Kurulu :

a) Kuruluş şekli :

Danışma Kurulu üyeleri aşağıdaki şekilde tesbit edilir.

Millî Savunma, Dışişleri, Millî Eğitim, Bayındırlık, Sağlık ve Sosyal Yardım, Tarım, Ulaştırma, Çalışma, Sanayi ve İmar ve İskân Bakanlıklarından birer üye;

Devlet Plânlama Teşkilâtından iki üye,

Üniversitelerden üçer üye,

Maden Tetkik ve Arama Enstitüsünden bir üye,

Elektrik İşleri Etüt İdaresinden bir üye,

Ticaret ve Sanayi Odaları Birliğinden iki üye,

Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliğinden iki üye,

Bilim Kurulu üyeleri, Danışma Kurulunun tabii üyeleridir.

Kurum yukardaki üyelikler dışında, ihtiyaca göre yeni üyelikler meydana getirebilir.

Danışma Kurulu üyeliklerinin süresi iki yıldır.

b) Görevleri :

I - Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumunun çalışma ilkeleri hakkında tavsiyelerde bulunmak,

II - Faaliyet raporu, bütçe ve çalışma programları hakkında mütalâa vermek,

c) Çalışma şekli :

Danışma Kurulu yılda iki defa toplanır. Toplantılara Bilim Kurulu Başkanı Başkanlık eder.

MADDE 6. — Genel Sekreterlik :

Genel Sekreterlik, Bilim Kurulunca tâyin edilen Genel Sekreterle, gereken sayıda perso-

III - Araştırma grupları ve yürütme komitelerinin üyelerini seçmek,

IV - Memleketin tanınmış fen adamları arasından ve Bilim Kurulu içinden veya dışından, Genel Sekreteri üye tamsayısının salt çoğunluğu ile seçerek inha etmek,

V - Kurumun ve Kuruma bağlı organların çalışmalarını izlemek ve bunların çalışmalarını düzenliyecek yönetmelikleri yapmak, Kurumun bütçe teklifini hazırlamak.

MADDE 5. — Danışma Kurulu :

a) Kuruluş şekli :

Danışma Kurulu üyeleri aşağıdaki şekilde tesbit edilir.

Millî Savunma, Dışişleri, Millî Eğitim, Bayındırlık, Sağlık ve Sosyal Yardım, Tarım, Ulaştırma, Çalışma, Sanayi ve İmar ve İskân Bakanlıklarından birer üye;

Devlet Plânlama Teşkilâtından iki üye,

Üniversitelerden üçer üye,

Maden Tetkik ve Arama Enstitüsünden bir üye,

Elektrik İşleri Etüt İdaresinden bir üye,

Ticaret ve Sanayi Odaları Birliğinden iki üye,

Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliğinden iki üye,

Türkiye Bilim Kurulu üyeleri, Danışma Kurulunun tabii üyeleridir.

Kurum yukardaki üyelikler dışında, ihtiyaca göre yeni üyelikler meydana getirebilir.

Danışma Kurulu üyeliklerinin süresi iki yıldır.

b) Görevleri :

I - Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumunun çalışma ilkeleri hakkında tavsiyelerde bulunmak,

II - Faaliyet raporu, bütçe ve çalışma programları hakkında mütalâa vermek,

c) Çalışma şekli :

Danışma Kurulu yılda en az iki defa toplanır. Toplantılara Türkiye Bilim Kurulu Başkanı Başkanlık eder.

MADDE 6. — Genel Sekreterlik :

Genel Sekreter, Bilim Kurulunun inhası üzerine, Başbakan ve Cumhurbaşkanı tarafından im-

Hü.

nelden meydana gelir. Genel Sekreterin Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumunun görevlerini yürütecek nitelikte olması şarttır. Genel Sekreterlik Kuruluşun yürütme organıdır. Bu organ Bilim Kurulunca ve Yürütme Komitelerince varılan kararların uygulanması için gerekli tedbirleri alır. Bütçenin hazırlıklarını yapar. Programlarla bütçenin uygulanmasından Bilim Kuruluna bilgi verir. Ve Kurumun çalışmasını sağlayacak her türlü yönetmelik tasarılarını hazırlar. Bilim Kurulu ile araştırma grupları ve yürütme komiteleri arasında bağlantı kurar.

Genel Sekreter, Kurumun her türlü yönetim hizmetlerinin ve ihtiyaçlarının görülmesinden sorumludur. Genel Sekreterin görev ve yetkileri bir yönetmelikle belirtilir.

MADDE 7. — Araştırma grupları :

Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu aşağıdaki grupları içine alır.

- a) Matematik, fizikî ve tabii bilimler,
- b) Mühendislik,
- c) Tıp,
- ç) Veterinerlik,
- d) Tarım (Ziraat, orman ve hayvancılık)
- e) Bilim adamı yetiştirme,

Bilim Kurulu, gerekirse yeni araştırma grupları kurabilir.

MADDE 8. — Araştırma grupları beş kişilik bir yürütme komitesi, yürütme komitesi sekreterliği, gereken sayıda enstitüler ve diğer kurumlardan meydana gelir.

Yürütme komiteleri üyeleri nitelikleri ve hizmet süreleri yönetmelikle belirtilecek kişiler arasından Bilim Kurulunca seçilirler. Yürütme komiteleri, araştırma projelerini inceler veya inceletir. Kabul veya reddeder. Bilim Kurulu tarafından incelenmesi istenen konular hakkında fikir bildirir. Bütçe ve yönetmelik taslaklarını hazırlar; enstitülerin kurulmasını, kaldırılması veya birleştirilmesini, bağımsız araştırmacıların tâyinlerini Bilim Kuruluna teklif eder.

Yürütme komiteleri devamlı veya geçici da-

Geçici Ko.

zalanan bir kararname ile tâyin olunur ve Bilim Kurulunun tabii üyesidir. Genel Sekreter Bilim Kurulu üyeleri arasından seçilmişse, boşalan üyelik dördüncü maddenin «b» bendine göre doldurulur.

Genel Sekreterlik, Genel Sekreterle gereken sayıda personelden meydana gelir.

Genel Sekreterlik Kurumu yürütme organıdır. Bu organ Bilim Kurulunca ve yürütme komitelerince varılan kararların uygulanması için gerekli tedbirleri alır, bütçenin hazırlıklarını yapar. Programlarla bütçenin uygulanmasından Bilim Kuruluna bilgi verir ve Kurumun çalışmasını sağlayacak her türlü yönetmelik tasarılarını hazırlar. Bilim Kurulu ile Araştırma grupları ve yürütme komiteleri arasında bağlantı kurar.

Genel Sekreter, Kurumun her türlü yönetim hizmetlerinin ve ihtiyaçlarının görülmesinden sorumludur. Genel Sekreterin görev ve yetkileri bir yönetmelikle belirtilir.

MADDE 7. — Araştırma Grupları :

Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu aşağıdaki grupları içine alır.

- a) Matematik, fizikî ve tabii ilimler,
- b) Mühendislik,
- c) Tıp,
- d) Veterinerlik,
- e) Tarım, (Ziraat, orman ve hayvancılık),
- f) Bilim adamı yetiştirme,

Türkiye Bilim Kurulu, gerekirse yeni araştırma grupları kurabilir.

MADDE 8. — Tasarının 8 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

nışmalar tutabilirler. Yürütme komiteleri üyelerinin hizmet süreleri Bilim Kurulunca belirtilir.

Yürütme komiteleri, enstitüler ve diğer kurumlar, hazırlanacak yönetmeliklere göre çalışırlar.

Malî hükümler :

MADDE 9. — Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumunun gelir kaynakları şunlardır :

- a) Her yıl Başbakanlık bütçesine konulacak ödenek,
- b) Kuruma yapılacak her türlü yardımlar, bağışlar ve vasiyetler.
- c) Kuruma yaptırılacak olan araştırma, danışma ve başka her türlü hizmetler karşılığında alınacak olan paralar (Bu ücretlerin bağlı olacağı esaslar bir Yönetmelikle belirtilir.).
- ç) Yayın gelirleri,
- d) Kuruma ait taşınabilen veya taşınamayan malların gelirleri.

Bu gelirlerden hesap yılı sonuna kadar harcanamayan paralar Kurumun ertesi yıl gelir hesabına aktarılır.

MADDE 10. — Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu 1050, 2490 ve 3460 sayılı kanunlarla bunların ek ve tadilleri ve bunların yerlerine geçecek kanunlara, Sayıştayın vize ve denetimine bağlı değildir.

Artırma, eksiltme ve ihale işleriyle hesap ve sarf işlerinin ne yolda yürütüleceği ve müsbit evrakın şekil ve çeşitleri bir yönetmelik ile tesbit olunur.

MADDE 11. — Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumunun hesapları Başbakanlıkça iki yıl için atanacak üç murakıptan meydana gelen bir Murakıplar Kurulu tarafından denetlenir. Murakıplar, yüksek öğrenim görmüş, Devlet muhasebesi ile sınaî ve ticari kurumlar muhasebesini bilen ve bu Kanunun kendilerine yüklediği görevleri hakkiyle başarmaya yeterli kimseler arasından seçilirler. Murakıplara verilecek ücret her yıl Başbakanlıkça belirtilir. Murakıplar Kurumun gelir ve giderini ilgilendiren işlemleri inceler ve bunların ortaya konmuş esaslara uyup uymadığını denetler. Murakıpler her yıl

Malî hükümler

MADDE 9. — Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumunun gelir kaynakları şunlardır :

- a) Her yıl Başbakanlık bütçesine konulacak ödenek,
- b) Kuruma yapılacak her türlü yardımlar, bağışlar ve vasiyetler,
- c) Kuruma yaptırılacak olan Araştırma, danışma ve başka her türlü hizmetler karşılığında alınacak olan paralar (Bu ücretlerin bağlı olacağı esaslar bir yönetmelikle belirtilir).
- d) Yayın gelirleri,
- e) Kuruma ait taşınabilen veya taşınamayan malların gelirleri,

Bu gelirlerden hesap yılı sonuna kadar harcanamayan paralar kurumun ertesi yıl gelir hesabına aktarılır.

MADDE 10. — Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu 1050 - 2490 ve 3460 sayılı kanunlarla bunların ek ve tadilleri ve bunların yerlerine geçecek kanunlara, Sayıştayın vize ve denetimine bağlı değildir.

Artırma, eksiltme ve ihale işleriyle hesap ve sarf işlerinin ne yolda yürütüleceği ve müsbit evrakın şekil ve çeşitleri bir yönetmelikle tesbit olunur.

MADDE 11. — Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumunun hesapları Başbakanlıkça iki yıl için atanacak üç murakıptan meydana gelen bir Murakıplar Kurulu tarafından denetlenir. Murakıplar, yüksek öğrenim görmüş ve Devlet muhasebesi ile sınaî ve ticari kurumlar muhasebesini bilen ve bu kanunun kendilerine yüklediği görevleri hakkiyle başarmaya yeterli kimseler arasından seçilirler. Murakıplara verilecek ücret her yıl Başbakanlıkça belirtilir. Murakıplar Kurumun gelir ve giderini ilgilendiren işlemleri inceler ve bunların ortaya konmuş esaslara uyup uymadığını denetler. Murakıpler

Hü.

sonunda bir rapor düzenleyip bir örneğini Başbakanına ve bir örneğini de Bilim Kuruluna verirler.

MADDE 12. — Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurulunun hesap yılı akçalı yıldır. Kurum her hesap yılından en az beş ay önce gelecek yıl içinde yapacağı işlerin programına ve masraflarına karşılık olmak üzere genel bütçeden verilmesi gereken tutarı Başbakanına bildirir.

Bilim Kurulu her yıl bir faaliyet raporu hazırlar ve bunu Başbakanına verir.

Murakıplar Kurulu raporu ile Bilim Kurulu raporu ve yıllık bilânço Başbakanlık tarafından dördü Yüksek Murakabe Heyetince, ikisi Sayıştayca ve biri Maliye Bakanlığınca seçilecek yedi kişilik bir kurula tevdi olunur. Bu kurulca hesaplar ve bilânçonun onaylanması, Bilim Kurulu ve Genel Sekreterin ibrası demektir.

MADDE 13. — Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumuna yapılacak her türlü bağışlar, vasiyetler ve yardımlar vergi, resim ve harclardan muaftır. Gelir veya Kurumlar Vergisine bağlı mükellefler tarafından bu kuruma makbuz karşılığında yapılacak para bağışları yıllık bildiri ile bildirilecek gelirlerden ve kurum kazancından indirilir.

MADDE 14. — Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumunun görevlerinin yerine getirilmesi için Kurumun :

Her türlü eşya ve taşıt araçları, Türkiye'ye sokulmasında her çeşit ithalât sınırlamalarının dışında bırakıldığı gibi, giriş Gümrük Vergisi ile özel idare ve belediyelere ait her türlü vergi, resim, harc ve zamlardan, belediye payından, sundurma ve antrepo ücretleriyle Rihtım Resminden ve Türkiye Cumhuriyeti Demiryolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğünce alınan rihtım ücretinden ve ithal esnasında alınan diğer bütün vergi, resim harc ve ücretlerden,

Her türlü tesislerin yapımı ve işletilmesinde kullanılacak elektrik ve havagazı İstihsal Vergisinden ve Belediye Resminden ;

İhaleleri, ilânları, mukaveleleri ve başka evrak ve belgeleri Devlete ve belediyelere ait her türlü resim ve harclardan,

Geçici Ko.

her yıl sonunda bir rapor düzenleyip bir örneğini Başbakanına ve bir örneğini de Bilim Kuruluna verirler.

MADDE 12. — Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumunun hesap yılı malî yıldır. Kurum her hesap yılından en az beş ay önce gelecek yıl içinde yapacağı işlerin programına ve masraflarına karşılık olmak üzere genel bütçeden verilmesi gereken tutarı Başbakanına bildirir.

Bilim Kurulu her yıl bir faaliyet raporu hazırlar ve bunu Başbakanına verir.

Murakıplar Kurulu raporu ile Bilim Kurulu raporu ve yıllık bilânço Başbakanlık tarafından dördü Yüksek Murakabe Heyetince, ikisi Sayıştayca ve biri Maliye Bakanlığınca seçilecek yedi kişilik bir kurula tevdi olunur. Bu kurulca hesapların ve bilânçonun onaylanması, Bilim Kurulu ve Genel Sekreterin ibrası demektir.

MADDE 13. — Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumuna yapılacak her türlü bağışlar, vasiyetler ve yardımlar vergi, resim ve harclardan muaftır. Gelir veya Kurumlar Vergisine bağlı mükellefler tarafından bu kuruma makbuz karşılığında yapılacak para bağışları yıllık bildiri ile bildirilecek gelirlerden ve Kurum kazancından indirilir.

MADDE 14. — Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumunun görevlerinin yerine getirilmesi için Kurumun :

Her türlü eşya ve taşıt araçları, Türkiye'ye sokulmasında her çeşit ithalât sınırlamalarının dışında bırakıldığı gibi, Giriş Gümrük Vergisi ile özel idare ve belediyelere ait her türlü vergi, resim, harc ve zamlardan, belediye payından, sundurma ve antrepo ücretleriyle Rihtım Resminden ve Türkiye Cumhuriyeti Demiryolları ve Limanlar İşletme Umum Müdürlüğünce alınan rihtım ücretinden ve ithal esnasında alınan diğer bütün vergi, resim, harc ve ücretlerden ;

Her türlü tesislerin yapımı ve işletilmesinde kullanılacak Elektrik ve Havagazı İstihsal Vergisinden ve Belediye Resminden ;

İhaleleri, ilânları, mukaveleleri ve başka evrak ve belgeleri Devlete ve belediyelere ait

Hü.

Geçici Ko.

Tesislerinde kullanılacak motor, kazan ve im-
bikler Belediye Resminden ve yine bu tesislerde
kullanılacak akar yakıtlar Hazine payından
muafıtır.

MADDE 15. — Dokuzuncu maddenin b, c, ç
fıkralarındaki gelirler ve Kurumlar Vergileri
ile bu vergiler yerine kaim olacak diğer vergi-
lerden, kurumun her türlü tesis, bina ve arazi-
si, Bina ve Arazi Vergilerinden muafıtır.

Çeşitli hükümler :

MADDE 16. — Bilimsel ve Teknik Araştır-
ma Kurumunda Bilim Kurulu üyeliği ile Yürüt-
me Komitesi üyeliği bir kişide birleşemez.

MADDE 17. — Bilimsel ve Teknik Araştır-
ma Kurumunun Genel Sekreteri, danışmanları,
araştırmacıları, yöneticileri ve her türlü personeli
özel hukuk hükümlerine bağlı olup, bu kimseler
hakkında 3656, 3659, 6245 sayılı kanunlar ve
bunların ek ve tadilleri ile bunların yerine ge-
cecek kanunların hükümleri uygulanmaz.

Kurum ihtiyaca uygun kuruluş ve kadro sta-
tülerinin düzenlenmesinde serbesttir.

MADDE 18. — Bilim Kurulu üyeleriyle
yürütme komiteleri üyelerine verilecek hu-
zur hakları ve ücretler Bilim Kurulunun
teklifi ile Başbakanlıkça tesbit edilir. Bu
yerlerden üniversiteler, genel ve katma büt-
çeli dairelerle özel idareler ve belediyeler
ve 3659 sayılı Kanuna bağlı kurumlar men-
suplarına verilecek huzur hakları ve ücret-
ler 7244 sayılı Kanunun üçüncü maddesi hük-
müne bağlı bulunmayacağı gibi bunların
almakta oldukları her türlü tazminata da ha-
lel gelmez.

MADDE 19. — Bilimsel ve Teknik Araş-
tırma Kurumu anlaşmalı araştırmacı ve danış-
man kullanabilir. Daimî veya anlaşmalı araş-
tırmacılar ve danışmanlar yabancılar arasından
da seçilebilirler.

Anlaşmalı araştırmacılar ve danışmanlar üni-
versiteler genel ve katma bütçeli dairelerle
özel idare ve belediyeler ve 3659 sayılı Kanu-

her türlü resim ve harclardan;

Tesislerinde kullanılacak motor, kazan ve
imbikler Belediye Resminden ve yine bu tesis-
lerde kullanılacak akaryakıtlar Hazine payın-
dan muafıtır.

MADDE 15. — 9 ncu maddenin b, c, d fık-
ralarındaki Gelirler ve Kurumlar vergileri ile
bu vergiler yerine kaim olacak diğer vergiler-
den, Kurumun her türlü tesis, bina ve arazisi,
Bina ve Arazi vergilerinden muafıtır.

Çeşitli hükümler

MADDE 16. — Türkiye Bilimsel ve Teknik
Araştırma Kurumunda Bilim Kurulu üyeliği
ile Yürütme Komitesi üyeliği bir kişide birleşe-
mez.

MADDE 17. — Türkiye Bilimsel ve Araştır-
ma Kurumunun Genel Sekreteri, danışmanlar,
araştırmacıları, yöneticileri ve her türlü personeli
özel hukuk hükümlerine bağlı olup, bu kimseler
hakkında 3656, 3659, 6245 sayılı kanunlar ve
bunların ek ve tadilleriyle bunların yerine ge-
cek kanunların hükümleri uygulanmaz.

Kurum ihtiyaca uygun kuruluş ve kadro sta-
tülerinin düzenlenmesinde serbesttir.

MADDE 18. — Tasarının 18 nci maddesi ay-
nen kabul edilmiştir.

MADDE 19. — Türkiye Bilimsel ve Teknik
Araştırma Kurumu anlaşmalı araştırmacı ve danış-
man kullanabilir. Daimî veya anlaşmalı araş-
tırmacılar ve danışmanlar yabancılar arasından da
seçilebilirler.

Anlaşmalı araştırmacılar ve danışmanlar üni-
versiteler genel ve katma bütçeli dairelerle özel
idare ve belediyeler ve 3659 sayılı Kanuna bağlı

Hü.

na bağı kurumların mensupları arasından da seçilebilirler. Bu takdirde, bunların esas görevlerine ait bütün haklar saklı kalır ve her türlü tazminatlarına hanel gelmez kullanılma yolları ve anlaşmalarına göre verilecek ücretler Kurumca tesbit edilir. Ücretlerin verilmesinde 7244 sayılı Kanunun üçüncü maddesi hükmü uygulanmaz.

MADDE 20. — Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumuna ait mallar Devlet malı hükmündedir. Bunları çalanlar, ihtilâs edenler, zimmetine geçirenler ve her ne yoldan olursa olsun kötüye kullananlar hakkında Devlet mallarına karşı işlenen bu çeşit suçlara ait ceza kovuşturması yapılır.

MADDE 21. — Patent ve ihtira hakkı, Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumunca ele alınan projelerin patent hakkının % 30 dan aşağı olmıyan bir oranı ihtira sahibine aittir. Geri kalan haklar yönetmelikler ve anlaşmalarla belirtilir.

MADDE 22. — Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu, araştırma ve inceleme konuları için gerekli gördüğü bilgileri her türlü kamu idare ve kurumlarından ve diğer gerçek ve tüzel kişilerden doğrudan doğruya istemeye yetkilidir. Kendilerinden bilgi istenen her türlü kamu idare ve kurumları ile diğer gerçek ve tüzel kişiler bu bilgileri mümkün olan en kısa zamanda vermekle yükümlüdürler. Bu yoldan sağlanan bilgilerden sır mahiyetinde olanların gizliliğine riayet edilir.

MADDE 23. — Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu yapacağı araştırma ve incelemeler için hiçbir ilmühaber, ruhsatname veya imtiyaz almak zorunluğunda değildir.

GEÇİCİ MADDE 1. — Dördüncü madde gereğince Bilim Kurulunun ilk kuruluşu aşağıdaki şekilde yapılır.

Başbakan bir defaya mahsus olmak üzere, dördüncü maddenin (a) fıkrasındaki özelliklere uygun olarak, üniversiteler tarafından gösterilecek üçer aday ile, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından tesbit edilecek beş aday arasından beş üye seçer. Bu seçilen üyeler dördüncü maddenin (a) fıkrasında gösterilen

Geçici Ko.

kurumların mensupları arasından da seçilebilirler. Bu takdirde, bunların esas görevlerine ait bütün haklar saklı kalır ve her türlü tazminatlarına hanel gelmez kullanılma yolları ve anlaşmalarına göre verilecek ücretler Kurumca tesbit edilir. Ücretlerin verilmesinde 7244 sayılı Kanunun üçüncü maddesi hükmü uygulanmaz.

MADDE 20. — Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumuna ait mallar Devlet malı hükmündedir. Bunları çalanlar, ihtilâs edenler, zimmetine geçirenler ve her ne yoldan olursa olsun kötüye kullananlar hakkında Devlet mallarına karşı işlenen bu çeşit suçlara ait ceza kovuşturması yapılır.

MADDE 21. — Patent ve ihtira hakkı; Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumunca ele alınan projelerin patent hakkının % 30 dan aşağı olmıyan bir oranı ihtira sahibine aittir. Geri kalan haklar yönetmelikler ve anlaşmalarla belirtilir.

MADDE 22. — Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu, araştırma ve inceleme konuları için gerekli gördüğü bilgileri her türlü kamu idare ve kurumlarından ve diğer gerçek ve tüzel kişilerden doğrudan doğruya istemeye yetkilidir. Kendilerinden bilgi istenen her türlü kamu idare ve kurumları ile diğer gerçek ve tüzel kişiler bu bilgileri mümkün olan en kısa zamanda vermekle yükümlüdürler. Bu yoldan sağlanan bilgilerden sır mahiyetinde olanların gizliliğine riayet edilir.

MADDE 23. — Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu yapacağı araştırma ve incelemeler için hiçbir ilmühaber, ruhsatname veya imtiyaz almak zorunluğunda değildir.

GEÇİCİ MADDE 1. — Tasarımın geçici 1 ci maddesi aynen kabul edilmiştir.

Hü.

Geçici Ko.

özellikleri taşımak şartıyla ve gizli oyla geri kalan üyeleri seçerler.

GEÇİCİ MADDE 2. — Bilim Kurulunun ilk kuruluşunu takibeden ikinci yıl sonunda bir defaya mahsus olmak üzere ad çekme yoluyla ayrılacak beş üyenin yerine yeniden Kurumun geri kalan üyeleri tarafından beş üye seçilir.

MADDE 24. — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 25. — Bu kanunun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

6 . 6 . 1962

Başbakan <i>İ. İnönü</i>	Devlet Bakanı ve Başb. Yardımcısı <i>A. Eyidoğan</i>
Devlet Bakanı <i>T. Feyzioğlu</i>	Devlet Bakanı <i>H. O. Bekata</i>
Devlet Bakanı <i>N. Ökten</i>	Devlet Bakanı <i>N. Su</i>
Adalet Bakanı <i>S. Kurutluoğlu</i>	Millî Savunma Bakanı <i>İ. Sancar</i>
İçişleri Bakanı <i>A. Topaloğlu</i>	Dışişleri Bakanı <i>F. C. Erkin</i>
Maliye Bakanı <i>Ş. İnan</i>	Millî Eğitim Bakanı <i>H. İncesulu</i>
Bayındırlık Bakanı <i>E. Paksüt</i>	Ticaret Bakanı <i>İ. Gürsan</i>
Sa. ve So. Y. Bakanı <i>S. Seren</i>	Güm. ve Tekel Bakanı <i>Ş. Buladoğlu</i>
Tarım Bakanı <i>C. Oral</i>	Ulaştırma Bakanı <i>C. Akyar</i>
Çalışma Bakanı <i>B. Ecevit</i>	Sanayi Bakanı <i>F. Çelikbaş</i>
Ba. - Ya. ve Turizm Bakanı <i>K. Evliyaoğlu</i>	İmar ve İs. Bakanı <i>M. Güven</i>

GEÇİCİ MADDE 2. — Bilim Kurulunun ilk kuruluşunu takibeden ikinci yıl sonunda bir defaya mahsus olmak üzere ad çekme yolu ile ayrılacak beş üyenin yerine Kurumun geri kalan üyeleri tarafından yeniden beş üye seçilir.

MADDE 24. — Tasarının 24 ncü maddesi aynen kabul edilmiştir.

MADDE 25. — Tasarının 25 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

